

Concept deelverslag van het verhandelde in de Statencommissie Leefomgeving (LEO)**Van** 06-03-2026**Betreffende** Statenvoorstel inzake Toekomstvisie Limburg 2050

Statenkenmerk	G-25-034	Maastricht	06-03-2026
---------------	----------	------------	------------

9.1 G-25-034 Statenvoorstel inzake Toekomstvisie Limburg 2050, brief GS van 16-12-2026 (GS DOC-00857380)

De voorzitter: Dus we gaan meteen door naar 9.1: ruimtelijke ontwikkeling. Vandaag staat het Statenvoorstel inzake Toekomstvisie Limburg 2050 ter bespreking. De fracties van SP, BBB en GroenLinks hebben aangegeven dat ze gebruik maken van twee woordvoerders. Met de nazending van gistermiddag heeft u de beantwoording van de technische vragen van de VVD en BBB ontvangen. De behandeling is in twee termijnen. De eerste termijn is vijf minuten en de tweede termijn is in twee minuten. En dan gaan we vandaag beginnen aan de kant van JA21, zie ik nu. Dan begin ik bij de heer Beckers. Gaat uw gang.

De heer Beckers (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ik zal beginnen bij het hoofdstuk Economie. Het benadrukt terecht dat internationale handel en industrie belangrijke motoren zijn voor werkgelegenheid in Limburg. Onze provincie heeft sterke economische pijlers. Dat zijn sectoren waar Limburg sterk in is en die we ook in de toekomst moeten koesteren. Tegelijkertijd zien we dat de Europese industrie steeds meer onder druk staat. Bedrijven concurreren met landen waar energie en grondstoffen goedkoper zijn, waar productievooraanstanden vaak minder streng zijn. Dat brengt het risico met zich mee dat de industrie uit Europa vertrekt. In de visie wordt deze ontwikkeling wel benoemd, maar wij missen een duidelijke strategie om de economische weerbaarheid van Limburg te versterken. De nadruk ligt sterk op transitie, maar minder op het beschermen van industrie, werkgelegenheid en onze kennispositie. Ik kan het College aangeven hoe het concreet wil voorkomen dat belangrijke industriële activiteiten uit onze provincie verdwijnen? Ook het punt van geopolitieke afhankelijkheid blijft in de visie vrij abstract. In de praktijk zien we dat veel industrie afhankelijk is van grondstoffen en halffabricaten uit het buitenland, met name uit China. Welke strategie heeft de Provincie om meer in te zetten op Europese productie, strategische autonomie en het behoud van industriële kennis in sectoren zoals de chemie. Daarnaast wordt in de visie gezegd dat migratie nodig is om economische groei en voorzieningen in stand te houden. Dat roept bij ons vragen op. Welke concrete arbeidsmarkttekorten worden hiermee opgelost? Hoeveel bevolkingsgroei acht het College wenselijk richting 2050? En wat betekent dit voor de druk op de woningmarkt, de infrastructuur en ruimtegebruik? Wij missen in deze visie een serieuze verkenning van alternatieven, zoals het beter behouden van jongeren en het stimuleren van gezinsvorming. Verder lezen we over een groei van plantaardige eiwitten en nieuwe voedselketens. Betekent dit dat er impliciet gestuurd wordt op een afname van de veeteelt in Limburg? En kan het College verduidelijken welke rol de veehouderij in de toekomst gaat krijgen? Dan het stukje Bereikbaarheid. Bereikbaarheid in Limburg is geen luxe, maar een randvoorwaarde voor economie en leefbaarheid. Als grensprovincie en logistieke corridor tussen Nederland, Duitsland en België is een goed functionerend mobiliteitssysteem cruciaal voor inwoners, bedrijven en industrie. In de mobiliteitsvisie wordt echter het uitgangspunt gehanteerd dat het wegennet niet verder hoeft te worden uitgebreid. Dat roept vragen op. Limburg is een provincie waar veel mensen afhankelijk zijn van de auto, waar een groot deel van het goederenvervoer over de weg plaatsvindt. We zien nu al bij onderhoudswerkzaamheden of incidenten dat belangrijke routes snel

vastlopen. Op basis van welke verkeersprognoses concludeert het College dat de uitbreiding van het wegennet richting 2050 niet nodig zal zijn? En hoe wordt de robuustheid van het netwerk geborgd wanneer belangrijke routes tijdelijk uitvallen? Daarnaast zet de visie sterk in op het intensiveren van spoorverbindingen. Spoor kan een belangrijke rol spelen, maar het is ook een kapitaalintensieve vorm van vervoer. Kan het College inzicht geven in de investeringskosten van deze spoorambities? En hoe verhouden deze kosten en baten zich tot andere vormen van openbaar vervoer? Tot slot lezen we in de visie van de mobiliteit over innovatieve luchtmobiliteit richting 2050, zoals drones en nieuwe vormen van luchttransport. Tegelijkertijd blijft de rol van bestaande infrastructuur zoals MAA relatief onderbelicht. Welke rol ziet het College voor MAA in deze ontwikkelingen? En wordt onderzocht of het vliegveld kan functioneren als een test of innovatie..[onverstaanbaar] voor deze nieuwe vormen van luchtmobiliteit? Dan het stukje Energie. We schetsen eigenlijk een beeld in de toekomst waar wij gaan naar een duurzaam energiesysteem. Dat is natuurlijk een grote opgave. Tegelijkertijd moeten we daarbij oog houden voor drie zaken, namelijk: betrouwbaarheid, betaalbaarheid en de impact op ons landschap. In de visie wordt sterk ingezet op lokale energieopwekking via zon en wind. Tegelijkertijd is voor onze fractie duidelijk dat ook andere technologieën onderdeel van de energiemix moeten zijn, zoals SMR's. Gelukkig worden die wel benoemd, maar wat ons betreft nog veel te voorzichtig. Daarnaast missen we een belangrijke realiteitsvraag. Windturbines en zonnepanelen hebben een levensduur van ongeveer 20 tot 25 jaar. Dat betekent dat een groot deel van de installaties die nu worden gebouwd voor 2050 alweer vervangen moeten worden. De energietransitie is dus niet alleen een opgave van bouwen, maar ook van vervangen. Hoe groot wordt die vervangingsopgave richting 2050? En wat betekent dat ruimtelijk en financieel voor Limburg? De visie stelt dat de elektriciteitsvraag kan stijgen van ongeveer 8 terawattuur naar 25 tot 35. Dat betekent drie tot vier keer zoveel elektriciteit. Heeft de Provincie doorgerekend hoeveel windturbines, zonnenvelden en andere energiebronnen daarvoor nodig zijn en hoeveel ruimte dat in Limburg zou vragen? En hoe ziet het College de verdeling in de toekomst tussen centrale opwek, bijvoorbeeld via wind op zee, of kernenergie en lokale opwek? Tot slot speelt ook de vraag van strategische afhankelijkheid. Veel technologieën van de energietransitie, zoals batterijen, zonnepanelen en windturbines, zijn afhankelijk van grondstoffen uit landen zoals China. Hoe kijkt het College naar de geopolitieke afhankelijkheden? En wordt ingezet op meer Europese productie en recycling van strategische grondstoffen? Voorzitter, energie is uiteindelijk de basis van economische en geopolitieke macht. Landen die hun energievoorziening onder controle hebben, bepalen hun eigen economische toekomst. Daar wil ik het bij laten.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u voorzitter. De band Zager & Evans had in 1969 – het jaar van de eerste maanlanding – een wereldhit. De titel was: In the Year 2525. Rick Evans schreef het lied om te waarschuwen voor de gevaren van technologie. Een blik in het onbekende. En dit onbekende gevoel van een blik in de verte bekruipt je ook een beetje als je dit stuk leest. We kijken naar 2050 vanuit scenario's en vanuit die toekomstbeelden en we blikken eigenlijk ook weer terug vanuit die scenario's naar het heden en toch is dit wel een mooie exercitie. Het is een uitdaging om er concreet iets over te zeggen, vind ik. Eerst even iets over het risico dat de visie direct een rol gaat spelen bij huidige en actuele besluitvorming en realisatie in het heden, want dat staat er, en dat de werkwijze en manieren van werken naar de achtergrond verdwijnt. Nog een risico. De centrale vraag richting het College is hoe we met zijn allen dat risico kunnen mitigeren. LOKAAL-LIMBURG is positief dat deze visie een reactie is op de ontwerpnota Ruimte vanuit het Rijk en het dient maar liefst, pas op, tien doelen en ook de integraliteit is prima. Een visie schrijven dat vereist moed en flexibiliteit, want

anders verandert snel en we zien nu ook weer een nieuw lont in het kruitvat op onze aardbol. Het door onze fractie vaker genoemde datagedreven werken is een van de onderdelen uit dit stuk en dat doet ons deugd. We zien het een aantal keren terugkomen: Limburg is een kruispunt. En het zijn van een kruispunt op het gebied van mobiliteit, multimodaliteit, productie en innovatie en transportleidingen en – ja, wat ik net zeg – verkeer dat klinkt natuurlijk geweldig. Maar het is, en het blijft altijd de vraag in hoeverre de Limburger op deze onderdelen hiervan profiteert. En het blijft ook de vraag in hoeverre de leefbaarheid aangetast wordt en in hoeverre er wordt gecompenseerd en wat het met de omgeving doet. Wij willen in ieder geval van de provincie Limburg geen tweede Moerdijk maken in 2050. Voedselzekerheid. Dat begrip komt gelukkig viermaal terug in het document, onder andere in de balans hoogproductieve en beherende landbouw. We lezen dat aantakkingen op de corridors voor stuwende economische ontwikkelingen zorgen. En dat is natuurlijk prachtig, maar op dit moment zien we een totaal uitgekilde Delta Rhine Corridor. Het is dus dringend nodig om deze corridor weer de oorspronkelijke buizen te laten krijgen om Limburg toekomstbestendig en veilig te maken. Dan wordt terecht aangegeven, vanwege een dubbele vergrijzing, dat er steeds meer mensen nodig zijn die in de zorg werken. En voor een deel bestaat zorg natuurlijk uit de handjes aan het bed of op een andere manier werken met mensen. En LOKAAL-LIMBURG heeft er geen beeld bij hoe AI, digitalisering en automatisering deze menselijke handelingen moeten gaan vervangen. We zien het niet. De campussen worden ook vaak beschreven. Eentje in Noord-Limburg en de rest in Zuid-Limburg en eigenlijk mist Midden-Limburg nog een campus. En LOKAAL-LIMBURG heeft de vorige periode ook een aantal malen een hint gemaakt naar de vrijetijdscampus Midden-Limburg. Misschien iets voor een doorkijk naar 2050. We zien dromen en wenselijke toekomstbeelden, zoals boeren die ook ecosysteemdiensten produceren en zich bezighouden met recreatie en toerisme, gebruik van alternatieve energiebronnen, kleinschalige energielandschappen. Terug geredeneerd naar de huidige situatie in 2026 dan moet dat allemaal maar mogelijk zijn met de huidige vrij beknellende wet- en regelgeving. En nu de allerleukste: regeneratief toerisme, bladzijde 76. Ik citeer: 'Boeren worden in 2050 door toeristen geholpen met de wijnogst.'. Als de meeste boeren dan nog niet het land uit getreiterd zijn. En alsof die mensen, die volgens bepaalde landelijke partijen tot straks 70 jaar moeten gaan werken, tijdens die schaarse vakantiedagen nog aan het werk gaan. Het moet niet gekker worden, voorzitter. Hoe ziet onze ruimte eruit? Misschien krijgen we wel een aantal wolvenparken die kostbare ruimte van Limburg opsouperen. Wie zal het zeggen? De energiemix, daar heeft mijn collega een aantal dingen over gezegd. Hoe die visie er ook uit mag zien in 2050: veiligheid, leveringszekerheid, profijt voor inwoners, dat zijn de compassies die we steeds moeten blijven volgen. Dus we hoeven er niet te lang op in te gaan. Bereikbaarheid. Als het gaat om de visie Mobiliteit 2050, dan missen we de toevoeging van extra treinstations in Noord- en Midden-Limburg, het traject Roermond-Weert/Maaslijn onder andere, want de dichtheid van de stations is namelijk veel minder dan in Zuid-Limburg en ook de bereikbaarheid van de plattelandskernen is iets dat nadrukkelijk op het netvlies zou moeten staan. Ik hoor een kookwekker. Dat betekent dat mijn tijd erop zit. En dan zou ik wel gebruik kunnen maken, denk ik, van de tweede termijn. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Jazeker, de tweede termijn komt er ook aan. De heer Nijskens, VVD.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, dank u wel. Toen we het stuk onder ogen kregen, hadden we eigenlijk een beetje zitten denken: Wat moeten we nou met dit stuk? We hebben toch besloten dat Jacques Michel, onze fractiegenoot, technische vragen heeft gesteld om eigenlijk aan te geven dat je bijna een miljoen vragen op dit stuk kunt formuleren. En hoe diep ga je op die zaak in? Het voorstel aan Staten is om deel A vast te stellen en kennis te nemen van deel B en in de verdere planning kunnen we een stukje zien met wat wij nu gaan doen. Daarover eigenlijk een paar vragen. Wat is

eigenlijk de rol van PS bij die verdere planning? Wat was eigenlijk de input van PS bij de daadwerkelijke tekst die op papier geland is? We hebben een aantal sessies gehad, maar dat waren geen besluitvormende sessies. Het was een beetje kijken naar de kaart. We hebben dit soort trajecten natuurlijk op verschillende niveaus vaker gedaan, ook in het verleden. En bij een toekomstvisie moet je natuurlijk ook altijd terugkijken naar het verleden, want er wordt vaak te weinig geleerd van de geschiedenis die geweest is. En bij iedere toekomstvisie blijkt weer dat de toekomst voorspellen best wel moeilijk is en hiervoor komt die bijna nooit precies uit. De spreker voor me heeft het ook al gehad over scenario's. En scenario's werken natuurlijk perfect om te bekijken hoe iets zou kunnen landen, maar je kunt nooit één scenario voor de hele provincie bedenken. Of je hebt weer een scenario dat weer alles heeft. Daarmee wil ik eigenlijk aangeven dat de toekomst niet alleen moeilijk te voorspellen is, maar eigenlijk ook nog volledig open is. Dus dan kom ik weer terug op die eerste vraag: Wat stellen wij nou precies vast? Hoe strategisch is dit document? Volgens mij had de spreker van JA21 het ook over MAA en de duurzame luchthaven waaraan gewerkt wordt, maar daar is natuurlijk meer voor nodig dan alleen wat in dit stuk staat. Je moet gaan specialiseren. Je moet het ook nationaal politiek verankeren. Je moet kijken in hoeverre Defensie een rol kan spelen, niet alleen van de baan zelf maar ook in het landschap er rondomheen en in de innovatieve acties die dat vraagt. De opmerking van het generatieve toerisme, daar was mijn oog ook op gevallen, maar ik denk dat mensen ook op vakantie gaan voordat ze zeventig zijn. Het is natuurlijk heel divers met welk werk mensen doen, die dan juist actief willen zijn op het moment dat ze op vakantie gaan. Maar de term, ik denk: Wat is dit nu weer? Dat zijn wel van die leuke dingen die in het document terugkomen. Zo staan er tal van. Even kijken.

De voorzitter: Ja, ik zie een vraag van de heer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, even kijken hoe ik die vraag moet stellen. We hadden dat samen gezien, onafhankelijk van elkaar – dat is leuk om even te weten – van het regeneratieve toerisme. Maar mijn opmerking was niet zozeer bedoeld voor mensen vanaf zeventig jaar die zoiets gaan doen, maar ook mensen met de wetenschap dat ze nog zoveel jaar moeten werken. We krijgen steeds meer werkdruk. We moeten steeds meer gaan doen per uur. We moeten steeds productiever worden. En dat betekent dat mensen in die zeldzame dagen dat ze even kunnen ontspannen waarschijnlijk niet meteen genegen zijn om naar werk te zoeken. Realiseert u zich dat ik dat bedoeld heb.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dat bedoelde ik zeker en daar zat ook mijn reactie op. Persoonlijk: een groot deel van mijn werk is lichamelijk, fysiek en soms ook best zwaar, maar er zijn ook heel veel mensen die juist ontspannen door fysiek bezig te zijn, die naar de sportschool gaan om juist het werk achter de computer een andere plek te geven in de ontspanning. En die groep, denk ik, dat het misschien best wel leuk zou vinden om juist wel rijden te gaan plukken in hun najaarsvakantie. Ik zie dat inderdaad niet mensen die echt fysiek, een stratenmaker zie ik dat niet doen. Dus ik snap wat u zegt, maar ik denk dat er ook een heel grote groep is die er misschien wel voor is. En het was ook echt leuk, zoals u het bracht.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u.

De heer Nijskens (VVD): Zo noemde u het ook zelf.

De voorzitter: Gaat u verder.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter. Ik wil nog een aantal strategische punten noemen waar u misschien ook op kunt reageren. We hebben het natuurlijk heel vaak gehad over grensoverschrijdende samenwerking. Ook echt werk maken van de economische kansen dat wij in dat centrum van West-Europa, de euregio, liggen, maar daar zijn ook wel echt verbindingen voor nodig. Ik duid dat altijd met: dan houd ik zo mijn twee handen naar elkaar gericht en tussenin loopt de grens. De wegen stoppen letterlijk bij de grens. We zien het ook in ons IPML, waar, ik meen, in de buurt van Geleen of Heerlen zo'n weg is die niet opgepakt wordt – allerlei redenen: stikstof, weet ik wat allemaal – maar het zijn juist grensoverschrijdende verbindingen die het mogelijk maken dat ook de grensoverschrijdende economie van de grond komt. En dat geldt echt niet alleen voor spoorverbindingen. Het geldt ook echt letterlijk voor wegen waar auto's en vrachtauto's overheen rijden. Dus ook graag daar misschien een reactie op in algemene zin met hoe wij nu precies het strategisch kader van dit verhaal moeten duiden. Even kijken. Nee, dat is te zeer technisch. Daar zal ik het nu bij laten. Dan de opmerking dat wij migratie en dus ook arbeidsmigratie, waarschijnlijk nodig gaan hebben om niet alleen de economie aan het draaien te houden, maar ook om de steeds ouder wordende Limburger van de juiste zorg maar ook van de juiste producten te kunnen blijven voorzien. Daarbij vind ik dat helemaal geen probleem om dat op die manier te benoemen, maar – en de heer Roemer is aanwezig – je moet natuurlijk wel zorgen dat die mensen die dat werk komen doen, gefaciliteerd worden. Ik zal de zin even afmaken. Want het gaat er niet om of we die mensen wel of niet nodig hebben. Het gaat er wel om dat die een fatsoenlijk onderdeel van de maatschappij, van onze Limburgse samenleving kunnen vormen. En ze moeten dus letterlijk niet weggestopt worden op het boeren erf, bedankt worden als ze de druiven geplukt hebben en dat ze weer teruggestuurd worden. Tot zover.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dan zijn de druiven zuur.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga naar de heer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Ja, voorzitter. Allereerst dank voor het super interessante stuk. Ik heb het echt met heel veel plezier gelezen. Ik ben met name blij dat dit je dwingt om toch naar integrale keuzes te kijken, wat we eigenlijk nooit doen binnen de Staten, of tenminste te weinig. Ik ben blij dat we over de lange termijn nadenken, want het is er vaak sneller dan je denkt. Ik was heel erg blij met die scenariobeschrijving, want dat legt de echte keuzes die wij moeten maken in de provincie wel bloot. Er zitten ook heel veel belangrijke inhoudelijke conclusies in. Een aantal is hier al eerder genoemd. En waar ik ook heel erg blij mee ben, is dat er nu een data-infrastructuur op gang is gezet, want ik heb heel vaak gemist echt heel specifieke data voor Limburg te vinden over bepaalde kwesties en dat staat in dit rapport nu heel goed. Het is allemaal samengevoegd, dus ik ben daar heel erg blij mee. Het is heel verleidelijk om nu, net als eigenlijk de voorgaande sprekers, met name JA21 en LOKAAL-LIMBURG, al heel erg op de inhoud te gaan bediscussiëren, maar ik vind heel eerlijk vijf minuten daar gewoon veel te kort voor. Dus dat ga ik ook niet doen. Mijn vragen zijn veel meer gericht op de status van het rapport, de totstandkoming van het rapport en de vervolgstappen, dus meer de procedure nu. Als het gaat om de status van het rapport: ik had wat moeite om te begrijpen wat nu eigenlijk dat gedeelte A is. Het laveert een beetje tussen ideologische keuzes die wel gemaakt lijken te worden – de vorige sprekers die roepen dat ook op – en toch meer een analyse die er ligt. Dus mijn vraag is eigenlijk heel simpel: Wat is het nu eigenlijk? Is het echt een toekomstvisie waar GS heen willen? Is het een prognose op basis van vigerend beleid, dus het beleid dat we nu hebben? Is het

misschien een middenweg tussen de vier – dus de polderoptie zo te zeggen – scenario's, een soort van keuze erin? Is het een menukaart voor de toekomst van Limburg? Voor mij was het vrij onduidelijk wat de status nu is en daarmee ook lastig om het vast te stellen, want wat gaat er dan vervolgens mee gebeuren? Dus graag een reactie daarop. De tweede vraag is meer: Wat ligt er nu eigenlijk onder die analyses? Dus waar zijn nu die keuzes op gebaseerd? Is dat nu gebaseerd op bijvoorbeeld de beleidskaders die wij op dit moment hebben? Is dat op basis van gesprekken die gevoerd zijn met Provincie en GS heel specifiek? Is het een rapport van experts? Heeft het externe bureau dit voor ons bepaald in de zin van de keuzes die gemaakt zijn? Kijk, het maakt nogal wat uit, want dit gaat wel – zoals een eerdere spreker ook al zei – nu al leven en we gaan het naar buiten brengen, dus er gaan nu bepaalde keuzes gemaakt worden op basis van het rapport. Ik zou dan wel graag weten hoe die, met name ideologische keuzes, dan gemaakt zijn. Wat ligt daaronder? En ja uiteraard omdat het vrij belangrijk is dat we dat kunnen controleren. De belangrijkste vraag die ik nu eigenlijk heb, is dan ook: Wat zijn eigenlijk de vervolgstappen die we nu gaan zetten? Dus GS willen naar buiten treden met het rapport en ik denk dat dat ook een heel goede zaak is. Ga vooral in gesprek. Maar wat ik niet lees is hoe GS eigenlijk naar binnen willen treden. Dus hoe gaan we nu eigenlijk zorgen dat PS ook worden meegenomen in dit verhaal en dat wij over al die inhoudelijke discussies, die nu in drie minuten eventjes naar voren worden gegooid, een goed gesprek gaan hebben binnen PS? Wat is hiervoor de strategie? Hoe zien GS dit voor zich? Ik zou een hele maand kunnen vullen met het bediscussiëren van de keuzes die gemaakt zijn, maar nogmaals: daar lijkt me deze sessie niet geschikt voor. Maar ik zie ook nog geen stap waarin we dat dan wel gaan doen. Wat gaat er vervolgens gebeuren met de data die buiten worden opgehaald? Gaan die dan verwerkt worden in dit rapport? En komt er dan een nieuwe versie of iets dergelijks? Hoe zien GS dat op dit moment voor zich? En wederom: Wat is dan de rol van PS? Gaan wij dat dan later nog een keer goedkeuren? Of wat is het idee daarachter? Een andere vraag is: Gaan we dit nu al gebruiken voor beleidsontwikkeling? Er worden keuzes gemaakt tussen nu en dat er bijvoorbeeld een nieuwe coalitie is. Hoe gaan we dit dan gebruiken? Want als er beleid op ontwikkeld wordt, dan moeten uiteindelijk PS daar ook nog wel iets over te zeggen hebben, natuurlijk, inhoudelijk, over de keuzes die gemaakt zijn. En hoe gaan we dat dan vormgeven? Ook een vraag over bijvoorbeeld: Wat is nu de relatie tussen beleidskaders en dit document? Stel dat daar een spanning tussen zit – en die zit er op een aantal vlakken natuurlijk, dat er gewoon andere keuzes worden gemaakt – wat is dan leidend? Is dat dan de toekomstvisie of zijn dat nog steeds de beleidskaders die gemaakt zijn? Hoe ga je die ten opzichte van elkaar afwegen? En hoe ga je borgen dat het duidelijk is voor ons waarop die keuzes gemaakt zijn? Ja, tot slot dan. Ik vind het echt een goed stuk – laat dat duidelijk zijn – en ik ben echt heel blij dat het er is, maar wat ik nog wel miste in dat stuk A is echt een prioritering. Ik heb nog steeds het gevoel dat dat stuk A vooral is: we maken iedereen een beetje blij. En de echte harde keuzes, die ik wel in de scenario's zie, mis ik nog wel een beetje in deel A en ik hoop dat er de ruimte is – en ik denk ook wel dat die er is – van GS – dus ik zou graag die bevestiging horen – dat we daar ook binnen de Staten/binnen PS een goed gesprek over gaan voeren van: Welke richting willen we nu uit? Is dat meer scenario A, meer scenario B – bij wijze van – of meer specifiek op bepaalde onderwerpen? Want ik denk dat iedereen binnen deze Staten – ik kijk een beetje om me heen – die behoefte heeft en het ook heel leuk en belangrijk vindt om hier dat gesprek over te voeren. Dus ik hoop dat wij ruim de kans krijgen om dat te doen en daarmee dit stuk verder te voeden. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de BBB, mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Allereerst onze complimenten, want zonder stip aan de horizon varen we toch vrij blind. Eigenlijk, wat mijnheer Hanegraaff net zei, daar zitten wij ook mee te worstelen. Wat

is de status van dit stuk? Welke keuzes zijn er gemaakt? Is het een discussiestuk of worden er al concrete beleidskeuzes vastgelegd die straks weer doorwerken in demografische beslissingen: woningbouw, landbouw, natuur of ruimtelijke ordening? En wat ons betreft is een visie natuurlijk een richting, maar het mag geen verkapt beleidskader zijn en daar zouden we heel graag over mee willen praten. Daarnaast hebben we ook nog vragen over het detailniveau van dit document, want op sommige punten is de visie heel erg concreet, dus heel erg op detailniveau, bijvoorbeeld over het beschermen van landschapselementen zoals holle wegen en graften, maar op andere onderdelen blijft het heel erg hoog over en abstract en richtinggevend, wat ons eigenlijk meer bij de visie lijkt te passen. Dit verschil roept dus bij ons de vraag op: Wat ligt er nu vast? En worden wij zo meteen geconfronteerd met uitwerkingen die feitelijk voortbouwen op keuzes die al in deze visie worden gemaakt? Dan gaan we even... Oh ja. We lezen over de Foto van Limburg, het B-deel, de verschillende scenario's die daar zijn weertje geven en eigenlijk waren we erg benieuwd hoe het College de afweging heeft gemaakt om tot deze visie te komen. Hoe is die weging gedaan tussen alle bouwstenen? Misschien hebben ze ook met het kwartet dat wij hebben gedaan ... Ik weet het niet.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Kan. Daarom, leuk. Inhoudelijk. Wij lezen in de visie over innovatieve landbouw in het noorden en in het midden van Limburg. Zoals wij echter als BBB vaker aangeven, maken we ons zorgen om de landbouw in het zuiden. Hier zou ook de innovatieve landbouw moeten kunnen landen. En hier hebben we hem weer: de druiven plukken in Zuid-Limburg.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, wij gaan allemaal, denk ik, als team uitje of zo iets druiven plukken. Wij zien eigenlijk spanning daartussen. Rond alle N2000-gebieden zien we allemaal beperkingen opdoemen. Maar gewasbescherming, beregeningen en dat soort dingen zijn wel noodzakelijk om bijvoorbeeld deze druiven te kunnen plukken en niet zuur te laten worden. We lezen daarnaast dat 33% van de landbouwgrond gebruikt zou moeten worden voor ecodiensten. Dat is best een flink substantieel deel. Dat is een ingrijpende keuze met grote gevolgen voor alle bedrijven in Limburg. Dus eigenlijk willen we hier wel echt kijken hoe we hierbij komen. Daarnaast willen we ook graag de aandacht vragen voor de groep boeren die simpelweg gewoon boer willen blijven. In veel stukken wordt gesproken over ecodiensten, natuurbeheer en neventakken, maar niet iedere agrariër wil of kan die kant uit. Welk perspectief biedt deze visie voor de Limburgse boeren die hun primaire inkomen uit de voedselproductie wil blijven halen? En hoe wordt geborgd dat deze bedrijven ook een toekomst en een gezond verdienvermogen hebben in Limburg? Op bladzijde 56 staat een staatje en dat wekt een beetje verwarring op. Hierin wordt benoemd dat circa 18.000 hectare Natura 2000-gebied in Limburg hoogwaardige natuur wordt in 2050 en 53.000 hectare Natuurnetwerk Limburg wordt verbindende natuur. Alleen als je het zo zou lezen, zou je zeggen dat dat naast elkaar valt: de hoogwaardige natuur en de verbindende natuur. Feit is wel dat de 18.000 hectare Natura 2000-gebieden onderdeel zijn van het Natuurnetwerk Limburg. Klopt dit? En kunt u dit wellicht nuanceren? We hebben technische vragen gesteld. Nou, we vinden het al heel prettig om te horen dat de biodiversiteit, zoals die op bladzijde 13 genoemd is, niet alleen een belangrijk aandachtspunt is in het agrarisch gebied maar ook in andere gebieden. Mogen we ervan uitgaan tot dit in ieder geval genuanceerd wordt in een volgende versie? Met betrekking tot de mobiliteit is het stuk tamelijk behoudend. Het is lastig te voorspellen hoe dit zal ontwikkelen tot 2050, maar één ding is zeker: de wereld gaat natuurlijk veranderen. Met deze wetenschap worstelen we al bij de eerste gesprekken over de nieuwe

concessie die loopt tot en met 2047. En misschien moet je hieruit de conclusie trekken dat het aardig is om over de toekomst na te denken, maar dat je ook bewust moet zijn dat beperkingen en het vastleggen van zaken maar beperkt kan. Nog even tot slot. Qua energie: positief dat er twee SMR's benoemd staan op locatie Maasbracht en Chemelot. Opvallend vinden we dan ook wel weer dat Chemelot te kennen heeft gegeven geen SMR's op hun terrein te willen vanwege de veiligheid. Dus waarom die keuzes? We vragen toch aandacht voor het groene gasverhaal. Het staat er verkapt in, maar graag wat meer nadrukkelijk. Nou en tot slot: de visie schetst een ambitieus Limburg in 2050, maar laat nog te veel open hoe we het landschap, de landbouw, de leefbaarheid van de dorpen daadwerkelijk gaan beschermen als we alle ruimteclaims tegelijk laten groeien. En daar zou ik graag als PS in mee willen spreken.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Smeets van de SP.

Mevrouw Smeets (SP): Ja, dank u wel voorzitter. Ik ga zo meteen een geheime wisseltruc doen met mijn collega Wolters Gregório, dus u mag tussentijds even de tijd stilzetten. Voorzitter, de vraag is niet of mijn generatie hard genoeg werkt, maar of het systeem ons überhaupt nog laat meedoen. Dat schreef de 23-jarige student Wouter van Tongeren onlangs in de Volkskrant. En eigenlijk raakt die zin precies de kern van het debat dat we vandaag voeren. Want als we nadenken over Limburg in 2050 gaat het uiteindelijk niet over onze economie, landbouw, wonen, energie of mobiliteit. Het gaat over de vraag voor wie ons Limburg werkt. Onze samenlevingsvisie in dit stuk missen wij daarom. Laat ik zeggen dat het goed is dat er een Toekomstvisie 2050 ligt. Daar heeft het Statenlid ook om gevraagd. En wie mij kent, weet dat ik daar ook een enorme voorliefde voor heb. Zonder visie kun je namelijk geen richting geven en dat geeft vooral inzicht in waar we nu staan. Maar als we eerlijk zijn, moeten we ook constateren dat deze visie vooral scenario's schetst en het gesprek wil starten over de toekomst op basis van zaken die we soms al hebben besloten. Het is geen besluit over wat we wel of niet extra gaan doen. Het is geen keuze. In de interventie wordt weinig nieuwe visie geschetst en wij vragen ons ook af wat er na de behandeling in de Staten nu precies gaat gebeuren. En de collega's hebben daar ook al aan gerefereerd. Kan het College ons daar alsjeblieft in meenemen? Hoe gaan we nu in gesprek met partners? En hoe zien wij voorstellen op basis van deze visie terug? Wij kunnen de datamatische foto en ook de basis die er nu ligt ontzettend waarderen en dat gaat ook andere overheden, zoals gemeenten bijvoorbeeld, enorm helpen. Deze visie kan ons inziens niet worden gezien als het sluitstuk met keuzes. Daarvoor moeten wij onze verantwoordelijkheid nemen op diverse onderliggende stukken, zoals bijvoorbeeld de POVI. Dat geldt ook voor de generatie politici na ons. Voorzitter, een horizon zonder koers brengt je nergens. Het fundamentele antwoord blijft voorlopig nog liggen welk Limburg wij nu opbouwen richting 2050 integraal. De SP heeft het College opdracht gegeven om te werken aan een sterke economische visie 2050. We concluderen dat dit slechts een schets is van wat we nu hebben en zeer beperkt van wat het zou moeten zijn. En we willen daarom ook heel graag van het College horen dat er echt nog een economische visie eind 2026 aankomt, zoals we ook hebben gevraagd in onze motie die met een grote meerderheid gesteund is. Economie moet voor de SP bijdragen aan brede welvaart en bestaanszekerheid. Dat is extra belangrijk omdat Limburg voor grote veranderingen staat. Kunnen jongeren hier een betaalbaar huis vinden? Kunnen zij een gezin stichten met vertrouwen in de toekomst? Is er goed werk dat zekerheid biedt? Voorzitter, ook de arbeidsmarkt gaat ingrijpend veranderen. Robotisering en kunstmatige intelligentie gaan in veel sectoren werk veranderen en vervangen. Alleen al in de logistiek kan rond 2030 ongeveer 15% van de banen verdwijnen en richting 2050 mogelijk meer dan 60%. Dat betekent dat we nu moeten investeren in mensen. Niet pas wanneer banen verdwijnen, maar nu met een deltaplan voor

omscholing, waarin overheidssectoren en onderwijs samenwerken om werknemers voor te bereiden op de economie van morgen. Zet de tijd heel even stop, want nu gaat de wisseltruc plaatsvinden.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Mevrouw Smeets (SP): Oh, dat gaat hem lukken.

De voorzitter: De heer Gregório neemt het over.

De heer Wolters Gregório (SP): Goedemorgen allemaal, dan moet ik sneller spreken, dus iedereen moet beter opletten. Bij deze visie hoort ook een ander gesprek, namelijk over wonen, want zonder betaalbaar wonen is er geen sterke economie en geen sterke samenleving. Het huidige systeem van de woningmarkt zet niet de mens centraal, het zet het rendement centraal. Het rendement van projectontwikkelaars en verhuurders. Als we echt willen dat jongeren hier blijven, dat gezinnen hier een toekomst opbouwen en dat mensen meer zorgenvrij kunnen leven, dan moeten we ons op zijn minst bezig gaan houden met authentieke volkshuisvesting, met de vraag hoe we wonen weer gaan organiseren als een recht in plaats van een markt. Hoe zorgen we dat iedereen betaalbaar kan wonen? Waarom moet je hypotheek of huur zo'n groot gedeelte van je salaris opeten? En hoe je voldoende overhoudt om te leven, te participeren en bij te dragen aan een sterke economie voor onze samenleving? En welke eisen stellen we als overheid aan duurzame, groene bouw en leefbare wijken? Als we een visie op de toekomst hebben, moeten we alle belanghebbenden ook de weg daarnaartoe wijzen door in gesprek te gaan over de hoe-vraag, maar zeker ook door duidelijke, toekomstbestendige regels op te stellen. Mijn vraag is: Is dat een vervolgstap die we nog gaan nemen? En dan energie, dat is ook zo'n vraagstuk waar collectieve keuzes nodig zijn, want energie is geen individueel probleem, maar een gezamenlijke opgave. De netcongestie waar we vandaag tegenaan lopen, laat zien dat infrastructuur jarenlang onvoldoende is doorontwikkeld. Dus moeten we nu vooruitkijken. Hoe lossen we knelpunten in het energienet op? Welke rol nemen netbeheerders daarin? En aan welke kortetermijnoplossingen betalen zij mee? En hoe kunnen we de nieuwe Warmtewet benutten om energiecoöperaties te laten groeien? Want als dorpen, wijken en lokale bedrijven samen energie opwekken en beheren, versterken we niet alleen onze energievoorziening, maar ook onze lokale economie en gemeenschappen. Voorzitter, de toekomst van Limburg wordt niet bepaald door scenario's. Die toekomst wordt bepaald door de keuzes die wij als politici maken. De vraag is dus niet alleen hoe Limburg er in 2050 uit ziet, maar hoe sturen we onze samenleving daar naartoe. Geen woorden maar daden, roep ik om mijn club aan te moedigen en ik ben in de politiek gegaan om die leus ook voor onze mensen waar te maken. Graag een gedetailleerde uitleg van GS over hoe we op weg gaan. Dit om teleurstelling in deze zaal, maar zeker ook bij onze inwoners, organisaties, verenigingen en het mkb te voorkomen. Gaan we keuzes maken om te bouwen aan een Limburg waarin mens en natuur centraal staan? Voor de SP is dat geen moeilijke keuze zult u begrijpen. Wij kiezen voor een toekomstvisie die ten dienste staat van de Limburgse samenleving. Een provincie waarin jongeren een toekomst hebben, die werkzekerheid biedt en welvaart eerlijk wordt gedeeld. Dat is de toekomstvisie waarvoor wij aan het werk zijn. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar mevrouw Mertens GroenLinks.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Ja, ook namens onze fractie heel veel dank voor het opstellen van dit document. Wij vonden het heel interessant om te lezen. En het lezen van zo'n document dat werkt natuurlijk ook erg prikkelend, want als je dit leest dan ga je automatisch zelf

nadenken over hoe je naar de wereld kijkt. We waarderen dit werk echt top. Wat opvalt is wel dat de visies waarvan uit wordt gegaan eigenlijk vooral een voortzetting zijn van het huidige beleid en dat de visies er ook van uitgaan dat de toekomst meer is van datgene wat we nu doen. Maar de eigenlijke vraag zou moeten zijn: Hoe gaan wij een systeemverandering bewerkstelligen? Want in het huidige systeem gaan we uit van oneindige groei, overproductie en overconsumptie, terwijl dat juist funest is voor onze samenleving, het milieu, de natuur en het water. En zoals de SP ook al zei: wat opvalt is dat de visie vooral focust op groene en grijze infrastructuur, terwijl de eigenlijke onderliggende vraag is: Wat voor een samenleving willen we zijn en wat voor een samenleving willen we hebben in 2050? Het is bovendien ook een gemiste kans dat niet benoemd wordt dat klimaatverandering en het verdwijnen van ecosystemen de echte dreiging vormen voor deze samenleving en dat dit dus dan eigenlijk ook topprioriteiten zouden moeten zijn die wij moeten aanpakken en dat dus ook daar interventies op gepleegd moeten worden. Als we dan bij een aantal concrete onderdelen van de visies gaan stilstaan, dan valt het ons op dat de focus bij natuur vooral ligt op landschappen, natuurbeheer en landbouw, maar we missen de focus op het herstel van de ecosystemen en de natuurlijke kenmerken van de ecosystemen. Als we kijken naar het meer sociale gedeelte dan wordt brede welvaart wel benoemd, maar onvoldoende centraal gezet. De visie blijft economisch en ruimtelijk georiënteerd, terwijl eigenlijk brede welvaart het sturende principe zou moeten zijn. Armoede en laaggeletterdheid komen zijdelings terug en er staat wel dat kwetsbare groepen risico's lopen, maar er zijn geen voorstellen van concrete aanpak van laaggeletterdheid, armoedeval, schuldenproblematiek, energiearmoede of ongelijkheid tussen de regio's. De maatschappelijke ongelijkheid lijkt ook te worden onderschat. Er wordt wel opgemerkt dat woningbouw, mobiliteit of energie de ongelijkheid kunnen vergroten, maar er is geen strategie om dat te voorkomen. Mentale gezondheid en preventie ontbreken. We missen focus op gezonde leeftijd, vermindering van stress. Verbetering van de groene leefomgeving wordt genoemd, maar is geen speerpunt. En iedereen kan meedoen, is ook niet concreet uitgewerkt. Er wordt nog te weinig gezegd over de toegankelijkheid van voorzieningen, het bestrijden van discriminatie op de arbeidsmarkt en de woningmarkt, over gelijke kansen voor kinderen, taaleducatie en noem maar op. En arbeidsmigranten, waar we van uitgaan dat we ze ook broodnodig zullen hebben in de toekomst: de visie benoemt de huisvestingsproblematiek, maar niet hoe de arbeidsmigrant een waardig onderdeel gaat vormen van onze gemeenschap. De visie ziet water bovendien als een grote opgave, maar wat er mist, is de benoeming van het recht op schoon drinkwater. De visie is vooral technisch en gaat in op de borging van drinkwater, maar is dus niet principieel. Water wordt onvoldoende sturend gemaakt. Water en bodem zouden leidende principes moeten zijn. Verdroging lijkt ook te klein te worden gemaakt. Het wordt wel benoemd, maar niet als existentieel gevaar voor de bossen, de landbouw, het drinkwater en de natuur. En industriële watervervuiling komt niet scherp genoeg terug. Er wordt niet duidelijk gesproken over PFAS, lozingen van chemische clusters en/of landbouwvervuiling, zoals door het gebruik van bestrijdingsmiddelen. We hebben nog een aantal vragen over de voorgestelde interventies en over de toekomst hoe wij verder betrokken zullen worden, want die interventies zijn eigenlijk het meest concreet en meest interessant op dit moment. Zo hebben wij bijvoorbeeld vragen bij het vergunningvrij bouwen voor inwoners die al vijf jaar of langer in een dorp of een buurt wonen. Is dat niet discriminatie? En moeten wij dat eigenlijk echt wel willen? Er wordt ook voorgesteld om het luchtruim voor drones en VTOL te laten registreren door Provincie en haar partners. In die visie zijn er dus geen grootschalige vrachtvliegtuigen en geen grootschalige passagiersvliegtuigen meer op MAA. Top. Maar hoe gaan we dat registreren als Provincie? SMR's worden ook al benoemd. GroenLinks is daar geen voorstander van. Maar waar denkt het College dat het geld vandaan gaat komen voor die SMR's? En hoezo zouden die er in 2050 zijn? En waarom worden de risico's hiervan niet benoemd? En wat betreft mobiliteit: Waarom alleen kijken naar Hasselt en Aken en Luik, maar niet ook bijvoorbeeld Brussel, waar ook heel veel Europese mooie banen

liggen? En dan wat ook verder nog benoemd werd door de vorige collega's: Hoe worden PS verder betrokken? Hoe zijn jongeren betrokken? En hoe gaan we jongeren in het vervolgtraject betrekken? Want hoe zien zij hun toekomst? En wat gebeurt er met datgene wat we hebben opgehaald? En hoe verloopt het vervolgtraject überhaupt? Is dit een document dat leeft? En dat dus ook iedere vier jaar in een aangepaste versie opnieuw in PS bijvoorbeeld besproken wordt? Dat was hem voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dank u voorzitter. Ook wij hebben met interesse de toekomstvisie Limburg gelezen en vijf minuten is te kort om alles wat je daarover zou willen zeggen te zeggen. Dus ik begin maar gewoon direct bij de meer principiële punten. De toekomstvisie hanteert een doelstelling van CO₂-neutraliteit in 2050. De Klimaatwet zegt echter, in lijn met het Parijsakkoord, dat we in 2050 klimaatneutraal moeten zijn. Dat is inclusief andere broeikasgassen, met name methaan en lachgas, voornamelijk afkomstig uit de landbouw en goed voor bijna een kwart van de opwarming. Is dit een verschrijving of gaan we werkelijk tegen de wet in alleen voor CO₂-neutraliteit? En waarom is voor zo'n belangrijke doelstelling geen thematische visie op klimaatneutraal in 2050 uitgewerkt? Wat ons betreft ontbreekt ook een thematische visie voor de onderwerpen die in uitdagingen wel worden genoemd en die bovendien bestaande langetermijndoelen zijn, zoals natuur, milieukwaliteit en biodiversiteit, via de aangescherpte EU-richtlijnen voor luchtkwaliteit en bodem en de EU Natuurherstelverordening en water via de kaderrichtlijn Water. Zijn deze doelstellingen losgelaten of worden ze niet meer als relevant gezien in 2050? Hoe zijn deze doelstellingen meegewogen in de verschillende scenario's? Dezelfde vraag heeft de Partij voor de Dieren voor demografie, zorg, gezondheid, de dubbele vergrijzing, zorgdruk, krimp en het verdwijnen van voorzieningen terwijl ze worden benoemd als kantelpunten. Toch ontbreekt er een thematische visie op. Dat in paragraaf 3.3 Visie landelijk gebied wordt gezegd: 'Schadelijke emissies naar lucht, bodem en water worden volledig voorkomen.', dat is een mooi uitgangspunt. Helaas is hierbij niet duidelijk welke keuzes door de Provincie daarvoor moeten worden gemaakt en welke transitie dan wordt voorzien voor de landbouw. We lezen alleen dat volle grondteelten grotendeels naar bedekte systemen zijn verplaatst en daardoor is er meer ruimte voor landschapsbeherende landbouw. Welke consequenties voor de landbouw zien GS om emissies naar bodem, water en lucht volledig te voorkomen? En hoe kan het dan dat in tabel op pagina 56 – deze is al eerder benoemd – de landschapsbeherende landbouw in 2050 veel minder hectare heeft dan de extensieve landbouw in 2025 en het aantal hectaren landbouw maximaal producerend daarentegen fors groeit?

De voorzitter: Mevrouw Boven, de heer Hanegraaff heeft een vraag.

De heer Hanegraaff (CDA): Ik heb een vraag, maar meer in algemene zin. Ik hoor nu allerlei partijen allemaal zeggen wat ze niet goed en wel goed vinden aan het plan en daar graag een andere inkijk of een andere insteek wellicht in willen. Ik heb dat bewust niet gedaan, omdat ik eerst wil weten wat de status van het stuk is. Dus ik zou toch wel graag willen horen ... Want anders heb ik ook ...

De voorzitter: Wat is uw specifieke vraag aan mevrouw ...

De heer Hanegraaff (CDA): ... in tweede termijn. Ja, oké, maar goed. Ik stel deze vraag even in zijn algemeenheid. Moet ik nu alvast in mijn tweede termijn ook zo'n inhoudelijke bijdrage gaan voorbereiden wat het CDA allemaal wil? Want ik hoor allemaal dingen waar ik het niet mee eens ben. Dus ik wil graag...

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De heer Hanegraaff (CDA): Nee, maar ik zou het niet goed vinden...

De voorzitter: Mijnheer Hanegraaff, het is natuurlijk aan de inbrengers. Het is aan de inbrengers. U kunt een vraag stellen aan mevrouw Boven, want u steekt uw hand op.

De heer Hanegraaff (CDA): Nee, want ik heb dat antwoord ook nodig, toch van ... Maar goed, ik kan dat misschien in mijn tweede termijn dat dan nog doen.

De voorzitter: Maar de Gedeputeerde gaat dadelijk beantwoorden.

De heer Hanegraaff (CDA): Anders zou ik wel graag wat meer dan twee minuten willen in de tweede termijn.

De voorzitter: We hebben het ingesteld zo. Maar heeft u een specifieke vraag aan mevrouw Boven?

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De voorzitter: Goed, dan gaan wij verder met mevrouw Boven. Dank u wel.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Nou, ik zou graag antwoord op deze vraag willen.

De voorzitter: Dan beantwoordt [onverstaanbaar] u uw vraag.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Want wat ik probeer te zeggen met al die onderwerpen over de thematiek, is dat je scenario's verwacht die over alle doelstellingen gaan waar wij naartoe gaan en die wij nu dagdagelijks hier behandelen, want het zijn allemaal thema's waar wij met elkaar over praten. En die zie ik dus heel beperkt uitgewerkt in deze visie en ik kan dat niet met elkaar rijmen. Ik vind dat nogal een principieel punt dat je scenario's schetst waar de onderwerpen waar wij misschien wel meer dan 50% van onze heilige tijd aan besteden, dat die daar niet in zijn uitgewerkt.

De voorzitter: Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Het zat wel ergens midden in een stukje, dus ik zit even... Volgens mij was ik gebleven bij: Wat wordt bedoeld met intensief en extensief in deze tabel? En hoe moeten we de relatie van deze tabel lezen met de teksten op bladzijde 36 ten aanzien van de toekomst van de landbouw? Eiwittransitie wordt slechts enkele keren genoemd in dit document, terwijl toch veel onderzoeken aantonen dat vervangen van vleesproductie door plantaardige productie de stikstof en CO₂-emissies en het mestoverschot enorm vermindert. Waarom is dit niet verder uitgewerkt in de visie op het landelijk gebied of in een van de mogelijke scenario's? Een van de weinige keuzen die nu wel gemaakt worden, is dat we naar 1,2 miljoen inwoners willen groeien ten opzichte van de 800.000 inwoners zonder migratie zoals die voorspeld worden. En dat betekent dus netto dat we 400.000 nieuwe mensen binnen moeten gaan halen. Waar is deze 1,2 miljoen inwoners op gebaseerd? Welke analyse zit hierachter? Waarom niet 1 miljoen of 900.000? En welke consequenties zijn er voor wonen, natuur en energie? Er ontbreken kwantitatieve doorrekeningen,

onzekerheidsanalyses, transparante criteria en herleidbare 'no regret'-keuzes en het is onduidelijk waar de Provincie invloed of controle over heeft. Een aantal voorbeelden: in de samenvatting van de scenarioverkenning staat bij Natuurlijk Limburg dat de keerzijde is dat economische groei achterblijft. Welke aannames en analyses liggen hieraan ten grondslag? En waarom is de keerzijde van Limburg Europolis dan niet dat het lagere scores op groen, gezond wonen en leefkwaliteit geeft? Bij no-regret staat: 'Tegelijkertijd botst de wens voor robuuste structuren met versnippering en landschapskwaliteit.'. Wat is de onderbouwing van deze stelling? De visie stelt dat de landbouwtransitie kan leiden tot onbeheerde, woeste gronden. Waarop is deze aanname gebaseerd? En zoals nu ook weer gebeurt: ik moest wel een beetje lachen om 'onbeheerde, woeste gronden', want het werd gepresenteerd als iets vreselijks. En op welke aanpassingen in de nieuwe POVI heeft deze toekomstvisie invloed gehad? Dank u wel.

De voorzitter: Ja, dank u wel. Dan ga ik naar de heer Erkamp.

De heer Erkamp (50PLUS): Ja, dank u wel voorzitter. De toekomstvisie biedt richting aan de maatschappelijke, ruimtelijke en economische keuzes die nodig zijn om ook in 2050 een welvarende en samengebonden provincie te zijn, waarin groen en de medemens altijd dichtbij zijn. Ik heb enkele vragen. Welke rol speelt de chemie-industrie in de toekomst van Limburg? Hoe wil de Provincie Limburg de doelen realiseren en welke stappen worden er gezet? Wat is de rol van de inwoners en bedrijven in de uitvoering van de visie? Hoe worden de voortgang en de plannen gemonitord en geëvalueerd? Hoe wordt de uitvoering gefinancierd voor de relatie van de visie? En als laatste: Hoe wil de Provincie jongeren betrekken bij de uitvoering van de visie? Tot zover.

De voorzitter: Dat is mooi. Dat is kort en krachtig, mijnheer Erkamp. Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank voorzitter. Om te beginnen: complimenten voor dit stuk. Wij hebben dit vooral gelezen als een heel leuk visiestuk die een mooie visie van de toekomst weergeeft, en minder als een stuk dat heel expliciete keuzes voorstelt, want die keuzes maken we, wat ons betreft, in die beleidskaders. En dan ook gelijk mijn vraag: Klopt dat beeld? En het CDA heeft hier ook al heel veel goede vragen over gesteld, dus ik ben daar ook heel erg benieuwd naar. Wij zijn dan ook niet tot op de details van het stuk ingegaan, maar de toekomstvisie zoals hier beschreven komt, wat ons betreft, wel op veel aspecten overeen met het ideaalbeeld van D66 alleen is onze ideaalwereld soms nog wel iets ambitieuzer. In onze ideaalwereld hebben we, door de komst van de Einstein-telescoop, een nog bruisendere en innovatievere economie en kunnen we door sterke ontwikkelingen met AI onze arbeidsproductiviteit dusdanig verhogen dat werkende Limburgers, ondanks de vergrijzing, tijd overhouden. In 2050 hopen wij dat het woord netcongestie niet meer voorkomt en er ruimte is voor échte groene energie waar Limburgers vooral zelf van profiteren. Een energiesysteem waarin energiedragers als waterstof of batterijopslag een cruciale rol spelen, waardoor de energiemix ook heel gezond is. Door goede internationale samenwerkingen reis je in 2050 hopelijk net zo gemakkelijk met openbaar vervoer van Venlo naar Brussel als van Maastricht naar Utrecht en is het heel raar om naar Spanje te vliegen omdat de trein veel sneller en ook goedkoper is. En het volgende klinkt niet als een luxe, maar in 2050 zou, wat D66 betreft, iedereen een huis moeten kunnen kopen in Limburg, ook in het dorp of stad waar men is opgegroeid. En in 2050 hebben we een echte natuurinclusieve landbouw waar we voor een goede productie geen bestrijdingsmiddelen of pesticiden meer nodig hebben, waardoor Limburgers gezond oud worden en onze boeren vooroplopen in Europa. En qua werkgelegenheid beschrijft de toekomstvisie een vrij scherpe indeling. En natuurlijk kunnen ecosystemen, zoals de logistieke sector, elkaar heel erg versterken, maar juist ook een combinatie

van verschillende werkgebieden is van groot belang. En wij vroegen ons af of het College juist ook kansen ziet om misschien nog meer kantoorbanen naar Noord- en Midden-Limburg te halen. Want, wat D66 betreft, zou dit stuk ook een uitstekende kans zijn om uitvoering te geven aan motie nummer 3204 van mevrouw Smeets, die D66 ook mede had ingediend met het verzoek om bij het Rijk te lobbyen om meer rijksdiensten naar Limburg te halen. En daarnaast is het vanuit Mook een halfuur rijden naar het provinciehuis in Gelderland, 40 minuten naar het provinciehuis in Brabant en één uur naar het provinciehuis in Utrecht en wel anderhalf uur? naar ons Gouvernement in Maastricht. En in de toekomstvisie van D66 zouden niet zo veel provinciehuizen dichtbij Limburg mogen zijn dan ons gouvernement. Deelt het College die visie? En is het College bereid om in 2050 in te zetten om een betere spreiding van ons provinciehuis, bijvoorbeeld door een extra provinciekantoor in Noord-Limburg? Deze toekomstvisie gaat nu vooral over de ruimtelijke indeling, maar D66 zou ook heel graag – en meerdere partijen hebben het al genoemd – een aantal sociale aspecten terugzien: een Limburg waarin iedereen gelijke kansen krijgt, een divers en inclusief Limburg waarin iedereen zichzelf kan zijn, een Limburg dat gericht is op preventie, dat het concept van positieve gezondheid leidend is in de gezondheidszorg en door de sporten standaard geïntegreerd is in de levensstijl van elke Limburger. Zijn GS ook bereid om deze sociale revisie toe te voegen? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter. Dank u wel. Veel is al gezegd, maar de kracht van overtuigen zit hem vaak in de herhaling. Dus ga er maar even voor klaarzitten. De Toekomstvisie 2050: wij waren blij. We dachten: oh eindelijk, daar is 'ie. We hebben er met smart op zitten wachten, maar bij het lezen van het stuk ontstond wel verwarring, omdat we eigenlijk constateerden dat dit nog maar een tussenstap is. Dit is nog niet de visie zelf, dit is een tussenstap. En wij lezen de beslispunten als dat dit stuk een onderlegger gaat vormen voor een bredere maatschappelijke dialoog. En begrijpen wij dan goed, in het eerste beslispunt van dit voorstel, dat Provinciale Staten middels een werksessie betrokken worden bij die brede maatschappelijke dialoog? En dat het dus de bedoeling is dat wij als Statenleden met maatschappelijke partijen deelnemen aan die dialoog? Of is die werksessie die u voorstelt, een aparte sessie naast die gemeenschappelijke dialoog? Dat laatste zou ik onwenselijk vinden. Maar goed, ik kan het nu uit de formulering van de zin niet helemaal opmaken. Dus vandaar de vraag. Het proces dat nog komen gaat, dat is ons ook niet helemaal duidelijk. Kunt u dat even schetsen? En dat sluit ook heel erg aan bij de vragen van de heer Hanegraaff over de status van dit stuk. Wordt de definitieve versie van de toekomstvisie nog aan ons voorgelegd? Want we zien dat iedereen hier toch zich laat verleiden tot allerlei mooie ideologische beelden die we schetsen – en dat snap ik, dat ga ik zo ook doen – maar de vraag van de heer Hanegraaff is wel terecht: Hoe bezie je dit stuk nu? Nou, dan komen die ideologische overwegingen. En het zal u niet verbazen dat de titel 'Het groen en de medemens dichtbij' de sociaaldemocraten echt heel erg enthousiast maakt. Wat mij betreft mag het de titel zijn van ieder navolgend coalitieakkoord waar wij in zitten, maar als je dan dit stuk gaat lezen dan dringt de vraag zich onmiddellijk op: Waar is die medemens dan? Waar is hij? De medemens dichtbij? We praten over van alles, maar niet over de medemens. En ik snap dat dit stuk wordt aangevlogen vanuit ruimtelijk perspectief. Dat is denk ik ook goed. Maar er wordt wel in de toekomst stevig geleund op een samenleving waar steeds minder mensen de boel draaiende moeten houden. Is het dan niet logisch om ook een toekomstvisie te maken op de samenleving? Zeker in onze provincie, die grote uitdagingen heeft als het gaat om sociale thema's zoals vergrijzing, gezondheidsachterstanden, armoede, onderwijsachterstanden. Wat mij betreft kunnen we deze dialoog met maatschappelijke partners niet aangaan zonder dat aan deze visie ook een sociale paragraaf is toegevoegd, juist omdat die maatschappij en die samenleving zo essentieel gaan zijn.

Het is de randvoorwaarde voor alle andere dromen die wij schetsen in deze toekomstvisie. Dus we kunnen zo eigenlijk, wat ons betreft, niet verder Wij zijn blij met de grensoverschrijdende elementen in deze visie. Het is heel belangrijk, zeker ook voor de lobby, want in Den Haag ziet men Limburg vaak als een uithoek van Nederland, terwijl we natuurlijk het hart van Europa zijn. En het is goed dat wij dat zelf uitdragen en het is ook goed dat we daarmee ook overtuigen in andere delen van het land. Een visie is in essentie een droom. En een droom hoeft niet realistisch te zijn, maar een visie van de Provincie Limburg moet wel enige mate van realisme tonen. En daar schuurt het wel met de realiteit, in het bijzonder in de economische paragraaf. En ik zou ons willen uitdagen om daarin optimistisch te zijn, maar ook realistisch optimistisch te zijn. Bijvoorbeeld als het gaat over Maastricht Aachen Airport, als het gaat over VDL Nedcar, als het gaat over Chemelot, maar ook als het gaat over onze economie als geheel. Willen wij een economie gericht op groei? Werken we aan meer welvaart en meer werkgelegenheid in de wetenschap dat we een krimpende beroepsbevolking hebben? Of durven we ook te kiezen voor een economie gericht op slimme manieren om de welvaart op pijl te houden met minder mensen?

De voorzitter: Mevrouw Berghorst, de heer Hanegraaff heeft een vraag aan mevrouw Berghorst.

De heer Hanegraaff (CDA): Zijn een krimpende beroepsbevolking en economische groei dan tegengesteld? Want, volgens mij, is er ook zoiets als arbeidsproductiviteit die je kan verhogen en inzetten op innovatie. Ik zie die tegenstelling eerlijk gezegd niet helemaal.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Dank u wel, voorzitter. De arbeidsproductiviteit van de Limburger is al enorm hoog. De rek in een toename van de arbeidsproductiviteit van onze beroepsbevolking is er wel uit. En op het moment, zeker op dit moment... En op het moment... U schudt nee, maar volgens mij hebben wij nog niet zo lang geleden een programma vastgesteld waar toch duidelijk geschetst wordt dat de rek toch wel een beetje uit de groei van de arbeidsproductiviteit is. Volgens mij moet je kiezen voor een mix, maar ik zie in deze economische visie vooral heel erg aangestuurd worden op immigratie. Dat is een onderdeel van de oplossing, maar je moet ook investeren in het slimmer werken om je welvaart op peil te houden met minder mensen. Dus innovatie. Dus ik denk dat onze visie niet ver uit elkaar ligt, mijnheer Hanegraaff.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst, mevrouw Smeets heeft een vraag.

Mevrouw Smeets (SP): Dank voorzitter. Ik vroeg me af of de Partij van de Arbeid het met mij eens is dat de visie die hier nu ligt in deze toekomstvisie, niet de economische visie is die wij gevraagd hebben in onze motie.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Dat ben ik met u eens. Ik vind de visie die hier nu ligt op economie niet passen bij de vraag die wij gesteld hebben en ook niet bruikbaar voor de keuzes die wij moeten maken in de toekomst.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Oké, dus waar was ik? Oh ja. Willen we een economie gericht op groei of willen we een economie gericht op slimmere manieren om de welvaart op peil te houden met minder mensen? Dat is waar ik was. En hoe bezien wij onze eigen rol in de toekomst eigenlijk? Bijvoorbeeld in het stuk over wonen zien we dat de verantwoordelijkheid gelegd wordt bij de gemeenschap en dat impliceert een terugtrekkende overheid. En ik denk dat onze gemeenschap dat voor een deel ook wel aankan, maar juist dat kwetsbare deel van onze gemeenschap niet. En dan heb ik nog één allerlaatst klein puntje: digitalisering. Wij missen in deze visie de digitalisering. Dat heeft ruimtelijke aspecten, maar dat heeft zeker ook maatschappelijke aspecten. En het zou, denk ik, goed zijn als we daar meer aandacht voor zouden hebben in deze visie.

De voorzitter: Dank u wel. Oh, ik zie dat de heer Van den Beucken een vraag heeft.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ik heb het interessante betoog natuurlijk afgewacht. Ik heb ook, als ik goed geluisterd heb, van u vernomen dat u een soort sociale visie wil hebben. Nu wil het toeval dat ik in de tweede termijn iets wilde gaan zeggen over Vogelaarwijken, hardware en software, dus ik voel daar wel een beetje in mee. Alleen de vraag is of dat stuk dan niet zo omvangrijk is, die sociale visie, dat die apart gepresenteerd moet worden. Of vindt u het belangrijk dat dat nog in deze visie verwerkt wordt, dat het dan een samenhangend geheel is? Want ik kan me voorstellen dat dat iets heel omvangrijks is als het gaat om mensen. Ben u dat met me eens? En hoe ziet u dat?

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Nou ja, ik denk dat u daar deels een punt in heeft. Het is, denk ik, heel erg jammer dat we niet vooraf bedacht hebben met elkaar dat, als we zo stevig leunen op de samenleving we dan misschien ook een visie op de samenleving moeten maken in dit stuk. Ik denk dat we moeten bezien wat mogelijk is. Maar waar het mij vooral om gaat, is dat ik denk dat je de maatschappelijke dialoog die je wilt aangaan, niet aan kunt gaan als je geen visie op die samenleving formuleert, omdat alle antwoorden uiteindelijk bij die samenleving gelegd worden. En als je met partijen op een realistische manier over de toekomst wil praten dan zul je het ook een realistisch plaatje moeten neerleggen over hoe onze samenleving er dan uit ziet. Dus ik snap dat het in de tijd misschien lastig is, maar we hebben ook de tijd, want dit is een visie voor 25 jaar. Dus laten we nu alsjeblieft niet doen alsof hier de hele wereld afbrandt als we hier nog een halfjaar langer over praten.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Even een vervolgvraag. De visie zoals die nu voorligt is in veel opzichten wat tastbaar, is ook ruimtelijk van aard. Het gaat eigenlijk een beetje over de hardware. Bent u het ook met me eens dat, als je dit erbij gaat nemen, als je het gaat verwerken, dat je duidelijk ook de links moet leggen tussen die hardware- en de softwarekant van Limburg? Want als je dat niet doet, dan denk ik dat de samenhang gaat ontbreken. Ben u ook dat met me eens?

De voorzitter: Mevrouw Van den Beu... eh Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, mevrouw Van den Beucken/Berghorst. Ik weet het niet.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Kijk, als je de analogie naar hardware/software doortrekt: aan een computer met alleen hardware heb je niks, want die doet helemaal niks zonder software. Dus ja.

De voorzitter: Goed zo, dan dank ik u beiden. Dan gaan we verder naar de heer Hoks, PVV.

De heer Hoks (PVV): Last but not least. En zoals mijn voorganger al zei: het zit hem in het herhalen, dus ik rek het ook nog eventjes op. Voorzitter, we zeggen wel eens: de tijd vliegt voorbij. Dat zien we ook aan dit stuk, de Toekomstvisie Limburg 2050. Ondanks dat we pas in 2026 leven, moeten we al goed nadenken over de keuzes voor de toekomst. In de komende 24 jaar kan namelijk veel veranderen. Vooraf wil ik wel nog een opmerking maken. In paragraaf 14 in het stukje evaluatie op pagina 7 van het Statenvoorstel, staat dat de toekomstvisie bij toekomstige beleidskaders en strategische keuzedocumenten nadrukkelijk zal worden benut als evaluatie en toetsdocument. Hoe wordt voorkomen dat de toekomstvisie de facto normerend wordt zonder afzonderlijke besluitvorming? Kan het College toezeggen dat elk nieuw beleidskader zelfstandig en integraal ter besluitvorming aan PS wordt voorgelegd? En daarnaast dat er een vast herijkingsmoment wordt ingebouwd, bijvoorbeeld rond 2030? In de stukken komen vijf hoofdthema's voor, namelijk economie, wonen, landelijk gebied, mobiliteit en energie. Per onderwerp heeft onze fractie de nodige vragen en opmerkingen. Economie. Volgens deze toekomstvisie zou Limburg in 2050 zonder toevoegingen dalen naar 800.000 inwoners. Op dit moment wonen er 1,13 miljoen inwoners in Limburg. Wat is voor GS het gewenste inwonersaantal in 2050? Want migratie moet geen doel op zich worden. De problemen die worden genoemd, zijn vergrijzing en dat jongeren uit Limburg trekken. Maar voorzitter, dat legt gelijk ook het probleem bloot van onze economie. Hoe gaan we deze jongeren hier houden? Hoe zorgen we ervoor dat jongeren toekomst hebben en we deze kunnen bieden hier in Limburg? Verder hebben we hier in Limburg te maken met chemieclusters zoals bijvoorbeeld Chemelot. Welke inzet hebben het Rijk en Europa hierbij? En met wat voor maatregelen beschermen wij onze maakindustrie? Zeker met de ligging van Limburg. Hoe blijft Limburg concurrerend bij hoge energieprijzen met buurlanden en in Europa? Wonen. Het thema wonen is misschien wel een van de grootste hoofdpijndossiers: stijgende wachtlijsten, steeds duurdere woningen, waardoor de vraag is in hoeverre in 2050 betaalbaar wonen nog wel mogelijk is. Het is nogal nobel dit als doel in een visie op te nemen, maar haalbaarheid is een tweede. Hoe denkt de Gedeputeerde hierover, met de informatie dat wij in 2026 een woning van € 420.000 al betaalbaar vinden? Een toekomstige starter is kansloos en dat met het feit dat het aantal alleenstaande huishoudens tot nu toe gaat toenemen met 10%. Kortom: het aantal type woningen dat gebouwd moet worden alsmede het aantal sociale huurwoningen. En niet alleen in steden, maar ook de kernen zodat daarbij ook de voorzieningen op peil blijven. Landelijk gebied. Voor Limburg is en blijft de landbouw een belangrijk onderwerp, een onderwerp dat zeker niet vergeten mag worden in deze visie. Hoe wordt voorkomen dat landbouwgrond structureel verdwijnt door natuur- en wateropgaven? Daarnaast worden herverkaveling en herinrichting van het landschap genoemd als instrumenten. Hoe past dit in de ruimtelijke vraag die heerst met betrekking tot bijvoorbeeld energie en wonen? Hoe kan herkaveling gevolgen hebben voor grond van boeren? Welke garanties hebben boeren nog? En is het volledig vrijwillig of stuurt de Provincie hier ook op aan? Ook lezen wij dat Limburg voedselproducent is van Europese voedselzekerheid. Hoe rijmt het verder met dit stuk, waar vooral de focus ligt op de voedselproductie voor de Limburgers? Tot slot vinden wij landschapschap een heel raar woord. Iets wat ook niet in de dikke Van Dale voorkomt.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De heer Hoks (PVV): Nog niet, inderdaad. Mobiliteit. Ook in 2050 blijft vervoer een belangrijk thema. Wie weet hebben we in 2050 wel vliegende auto's die op lucht rijden, maar daar zijn we op dit moment nog niet mee bezig en daar gaan we op dit moment ook nog niet van uit. De normale auto moet onderdeel blijven van de visie en ook in de toekomst. Zijn GS het met ons eens dat in 2050 de auto net zo belangrijk is als andere soorten vervoer? We kiezen als Limburg nu namelijk vaker voor de auto dan de rest van Nederland. Bereikbaarheid van onze kernen en steden moet dan ook voorop staan. Dit geldt ook voor het OV, waarbij de komende jaren flink wordt ingezet op verstedelijking rond de stations waardoor veel mensen afhankelijk worden van het OV. Wel moeten we investeringen in openbaar vervoer realistisch en kosteffectief maken. Het laatste kopje: energie. Energie vormt misschien wel de grootste investeringsopgave. Zoals in deze visie wordt verwacht dat het gebruik nog verder zal stijgen, richting de 25-30 TWh. Hoe hebben we dit berekend? Dit resulteert in de noodzaak tot netverzwaring door verschillende maatregelen. Is er al zicht op een oplossing voor de netcongestie? Ook wordt er in deze visie over kernenergie gesproken. Wat is de provinciale inzet voor kernenergie of SMR-ontwikkeling? Welke planning is concreet gemaakt? In het Statenvoorstel staat bij financiën dat er geen directe financiële consequenties zijn, maar door de visie als toetsingskader vast te leggen, in paragraaf 14 op pagina 7, wordt een richting vastgelegd die grote financiële gevolgen kan hebben. Wat is de globale investeringsopgave tot 2050? En welke risico's ontstaan bij tegenvallende rijksbijdragen? Tot slot nog een algemene vraag, voorzitter. We spreken vandaag wel over de toekomstvisie van 2050, maar in hoeverre staat dit in relatie tot de POVI die we later dit jaar bespreken en vaststellen? Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan zijn we aangekomen bij het einde van de eerste termijn. Dan gaan we over tot de beantwoording van de eerste termijn. Eerst komt de heer Theuns aan woord en dan de heer Roemer. De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Dank u wel, voorzitter. En dank voor alle input. Ja, wat voor Limburg willen wij zijn in 2050? Daar heb ik heel veel mooie dingen over langs horen komen. Laat ik beginnen even met twee complimenten. Het eerste – en ik ben blij dat een aantal fracties, of de meeste fracties dat eigenlijk ook aangeven – dat is echt voor de mensen die uiteindelijk het werk hebben gedaan in dit stuk, in heel veel maanden, meer dan een jaar tijd, anderhalf jaar tijd, op papier hebben gezet. Ik denk dat dat echt een groot compliment waard is en dat daarmee echt een heel belangrijk fundament is gelegd waar deze Staten, maar zeker ook in de volgende periode en de periodes daarna, mee verder kunnen. Een tweede compliment wilde ik eigenlijk geven aan uw commissie, namelijk omdat blijkt dat het stuk doet waar het voor bedoeld is: het zet aan tot nadenken. Het zet aan tot nadenken: Wat is eigenlijk mijn eigen visie op de maatschappij? Welke kant zou ik graag willen dat het opgaat? En daar is uiteindelijk natuurlijk de politiek voor. Er is een aantal vragen gesteld en die begrijp ik ook. Die vragen had ik ook zeker verwacht. Wat is nu precies de status van dit stuk? En wat beslissen we hier eigenlijk als Staten? Wat heeft het College hier eigenlijk beslist? Wat blijft nu eigenlijk leidend? En daar zou ik u graag in een aantal dingen mee willen nemen. Want u weet: in het voortraject worstelden wij als College er eigenlijk mee of dit nu een stuk is dat je door de Staten vast laat stellen. Nou, uw Staten waren daar zelf vrij uitgesproken over. Daar staan wij ook achter, omdat wij het belangrijk vinden dat het een stuk is met draagvlak. Maar is het daarmee dan een beleidskeuze die je maakt? Nee, absoluut niet. Is straks deze visie, of dit document, leidend of zijn uw beleidskaders leidend? Uw beleidskaders zijn leidend. Die zijn en blijven leidend totdat er nieuwe beleidskaders zijn, maar dat zal waarschijnlijk niet meer in deze Collegeperiode het geval zijn. Ik hoorde de heer Hoks het woord toetsingskader gebruiken en dat staat inderdaad in het document, maar is dit formeel een juridisch toetsingskader waar je elk besluit langs legt? Nee, absoluut niet. Is dit dan als een stuk, als een

richtinggevend stuk, iets wat je erbij pakt op het moment dat je keuzes gaat maken? Ja, absoluut wel. En dat zal hier in huis gebeuren, ambtelijk. En ik hoop dat u dat politiek ook doet. En ik hoop inderdaad dat onze medeoverheden en andere organisaties, die ook kunnen profiteren van alle data die nu allemaal openbaar ontsloten staan op de website van de Provincie, dat ook doen. En dat is de status van dit stuk. Ik kom zo meteen ook nog op hoe dat dan verder gaat en hoe uw Staten daar dan bij betrokken zullen worden, in ieder geval in de ogen van het College. Maar misschien eerst even iets over wat dan precies die visie is. En ik moet zeggen: het woordje visie – en dat heb ik intern en in de werksessie ook gezegd – impliceert dat je één stip zet: zo moet de wereld eruit zien, dat is absoluut. Maar dit document, deze toekomstvisie, omvat veel meer dan alleen die visie. Ja, en daar zei – en dat zal mevrouw Berghorst misschien aanspreken – ooit een Duitse sociaaldemocraat: 'Wer Visionen hat, sollte zum Arzt gehen.' Zo zou je er natuurlijk naar kunnen kijken. Het zal u niet verrassen dat mij meer een andere Duitse politicus aansprak die zei: 'Wir leben alle unter dem gleichen Himmel, aber wir haben nicht alle den gleichen Horizont.' Dus we zitten allemaal op diezelfde aardbol, maar we kijken natuurlijk wel allemaal naar een andere stip op de horizon op basis van onze eigen waarden, op basis van onze eigen perceptie, onze eigen kennis, ervaringen, sociaaleconomische status en alle andere dingen die ik langs heb horen komen. En dat is nu net ook het mooie van dit document, omdat het juist de basis vormt om dat gesprek met elkaar te voeren. Het zet eigenlijk een aantal dingen achter elkaar uiteen. We maken een analyse en een foto van Limburg en je kunt het over heel veel dingen hebben en ook over hoe je dat interpreteert, maar die analyse/die foto dat is het best mogelijke wat we neer kunnen zetten op basis van gewoon feitelijkheden. En die feiten die veranderen natuurlijk ook continu en dat is het mooie van de structuur die we hier neer hebben gezet en ook het dataportaal dat is neergezet. Dat kunnen we ook met alle data die daarin zit. Dat was ook een vraag van: Hoe is het document tot stand gekomen? Dat is grotendeels op basis van keiharde data die we hebben ontsloten. Die kun je natuurlijk gewoon blijven updaten om daar ook in de toekomst je voordeel mee te doen. Het zet daarnaast ook een verkenning van mogelijke toekomst uit. En dat zijn vier extreme hoeken op het speelveld waarvan we weten dat het alle vier nooit uit zal komen. Ik zag bijvoorbeeld een brief bij de ingekomen stukken staan van een regio – ik heb het niet in de inbreng gehoord, maar ik noem hem toch even: de IJzeren Rijn – waarin die regio eigenlijk zegt: Ja haal dat nou uit het stuk, want dat is niet de richting die wij op willen. Ja, dat is ook niet de richting die wij op willen en dat is en blijft ook het standpunt van dit College dat we dat niet willen. En dat zullen we, zoals ook in die brief staat, blijven uitdragen, maar dat is iets anders dan je ogen sluiten voor dat die ontwikkeling in de toekomst misschien ooit zou kunnen gebeuren buiten jouw wil om, want daar gaan wij niet alleen over. En wat is dan het perspectief voor Limburg? En hoe handel je dan? En precies die extremen verkennen – ik licht nu even dit voorbeeld eruit, maar zo kan ik tal van voorbeelden noemen – dat is nu precies wat dit document beoogt. En op basis daarvan zijn per beleidsdomein – en het zijn er inderdaad vijf en dat hadden er ook tien kunnen zijn en dat hadden er ook twaalf kunnen zijn – een aantal toch ook normatieve syntheses... Want iemand vroeg of dat dan puur feitelijk is, objectief? Nee, natuurlijk is dat een normatieve synthese op basis van al die extremen. En die synthese die maakt dit College natuurlijk op basis van het bestaande beleid zoals vastgesteld door uw Staten. Dus ik hoorde mevrouw Mertens een warm pleidooi houden van: ja, we moeten eigenlijk helemaal anders naar die werkelijkheid kijken. En dat snap ik ook heel erg goed vanuit de positie die zij heeft. Maar dat is nu precies het gesprek dat je moet voeren. Dat is het gesprek dat je voert bij totstandkoming van beleidskaders, bij een totstandkoming van een volgend coalitieakkoord en alle andere momenten waarop de politiek aan zet is om keuzes te maken binnen al die verschillende werkelijkheden die er allemaal tegelijk zijn. En er staan inderdaad ook... Ik zie een interruptie.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst heeft een vraag.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, ik heb daar wel een vraag over. Hoe gaat zich dat dan materialiseren? Ik noem even een fictief voorbeeld. Gaan we dan ergens in de komende jaren een Statenvoorstel voorbij zien komen waarin we van GS het voorstel krijgen om een kleine kerncentrale in Maasbracht te stimuleren of te ontwikkelen met als argument: dat heeft u immers besloten in de toekomstvisie. Want als dat de status van dit stuk is, dan denk ik dat iedereen hier in deze zaal heel anders naar dit stuk gaat kijken.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: En ter geruststelling kan ik daarop zeggen: nee, dat is niet het geval. Als we dat voorbeeld pakken van kernenergie/SMR's, daar staat ook iets over in het beleidskader. Dat gaat over energie en over hoe dit College en uw Staten daar in het Rijk aan zet vinden. Ik ga hier niet allemaal herhalen wat in dat beleidskader staat. Het zou kunnen dat een volgende coalitie, bij een volgend coalitieakkoord, misschien daar een heel ander standpunt over in gaat nemen. Zou kunnen. Is niet aan ons. Gaan wij nu ook niet over beslissen of op vooruit lopen. Maar als die keuze wordt gemaakt, dan zou het kunnen dat daar misschien ook een begin van een Statenvoorstel uit voortkomt. Maar juist bij de totstandkoming van zo'n coalitieakkoord moet je met elkaar het gesprek erover hebben, wetende dat feitelijk de energievraag vier keer zo groot wordt als wat die vandaag is, in 2050. Dat staat vast. Of in ieder geval: dat staat vast op basis van hetgeen we nu weten. En hoe ga je dat dan invullen? En doe je dat met 100% wind- en zonne-energie? Wil je daar kernenergie een rol in laten spelen? En dat is precies de keuze die voorligt. Maar door al die mogelijke toekomst te schetsen en wat dan de energievraag is en wat onze best guess op dit moment is van wat dat moet zijn, dat geeft je de handvatten om precies dat gesprek te voeren. Want daar achteruit komt inderdaad... Als we dat helemaal met wind- en zonne-energie willen doen – wat een politieke keuze kan zijn – dan heeft dat een ruimtelijke consequentie. En ben je dan bereid om... Ik hoorde iemand vragen of dat dan allemaal is doorgerekend. Nee, dat is nog niet allemaal doorgerekend. Maar als je dat wil doen op die manier, dan heeft dat een ruimtelijke consequentie. Die kun je doorrekenen. Ben je bereid die dan te dragen of wil je een deel daarvan oplossen met bijvoorbeeld wel SMR's? En dat is precies het politieke gesprek waar nu niet dit College een keuze in heeft gemaakt, maar wij leggen eigenlijk alle middelen op tafel om die keuzes bij alle beslissingen vanaf dit moment te kunnen maken. En dat kunt u als Staten uit de kast trekken en dat kunnen wij als organisatie uit de kast trekken. En daar is dit stuk voor bedoeld.

De voorzitter: Ik heb twee vragen. De heer Hanegraaff heeft als... [onverstaanbaar].

De heer Hanegraaff (CDA): Ja, dank voor dit antwoord. Het is me nog niet helemaal duidelijk nu hoor, wat nu de status van het rapport is. Gewoon om het even scherp te krijgen. De Gedeputeerde zegt nu dat dit niet per se keuzes zijn die GS willen gaan maken, dat stuk A. Maar wat is het dan wel? Want uiteindelijk naar buiten toe, naar de buitenwereld gaat natuurlijk wel het beeld zijn dat dit is waar de Provincie heen wil, maar dat is niet wat de Gedeputeerde nu zegt. En dus nog één keer voor mij helder. Hoe is dit stuk... Zoals u het nu zegt, dan hadden we ook kunnen stoppen met die vier scenario's en kunnen zeggen: dit zijn mogelijke richtingen en nu gaan we dat gesprek voeren. Maar er is iemand geweest die heeft gezegd: nee, we gaan op basis van die vier scenario's één scenario maken wat wij vinden dat de toekomstvisie is. En dan is nogmaals de vraag: A. Hoe is dat tot stand gekomen? Hebben GS daar ook een flinke vinger in de pap gehad? Of is dat puur het bureau dat dat heeft gezegd? En B, nogmaals: Wat is dan de status naar buiten toe? Want ik moet het straks wel

gaan verdedigen in Venlo – iedereen moet het hier gaan verdedigen naar zijn achterban – en dan wil ik wel precies weten wat ik aan het verdedigen ben. Dus zou u nog één keer een goede reflectie kunnen geven. Ik snap dat het geen juridische status heeft. Dat begrijp ik. Ik begrijp ook dat de kaders leidend zijn. Dat snap ik allemaal. Maar is dit nu een stuk waarvan GS zegt: wij staan hier 100% achter, dit is waar wij heen willen. Of is dat het ook niet? En dat is mij nog steeds niet helemaal duidelijk.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Als dit geen stuk is waar wij niet 100% achterstonden, lag het hier niet. Laat dat ook even duidelijk zijn. Het stuk bestaat inderdaad – en u zette dat zelf, volgens mij, mooi uiteen – uit een deel A en uit een deel B, waarin we in deel B eigenlijk al die mogelijkheden/dat palet op tafel leggen en deel A toch ook – en daarom zei ik dat ook net – wel eens de normatieve vertaling van dit College is op basis van hetgeen wat voorligt. Wij komen tot die synthese. Alleen wij zeggen ook tegelijkertijd dat wij niet vanuit dit huis de werkelijkheid en hoe de wereld eruit zou moeten zien en wat dan ook, kunnen bepalen. Dat kunnen GS niet. Ik denk dat PS dat ook niet kunnen. Ik denk wel dat PS daar een belangrijke rol in hebben. Maar wij zeggen nu juist dat je ergens dat startpunt moet neerzetten voor juist ook dat continue gesprek met de buitenwereld. En dat is precies wat we met dit stuk willen gaan doen. En daar sta ik voor de volle 100% achter dat we dat ook met dit stuk als startpunt kunnen gaan doen. Kunnen wij dan nog met de buitenwereld tot andere inzichten komen? Ja, ik hoop dat we tot andere inzichten komen, want natuurlijk kunnen wij niet in dit huis alles bedenken vanachter het bureau hier op het provinciehuis.

De voorzitter: Mijnheer Hanegraaff heeft een vervolgvraag.

De heer Hanegraaff (CDA): Nee, daar ben ik heel blij mee en dat is een duidelijk antwoord. Nu kan ik dat stuk ook goed beoordelen. Maar goed, dat komt dan misschien straks. Dan ben ik wel benieuwd in hoeverre wij daar nog... Want dan zijn al die opmerkingen die de mensen hier maken, die ik niet gemaakt heb, dat voel ik nu een beetje als een gemiste kans. Want gaat dit stuk dan nog een beetje veranderen misschien op basis van de input die hier gedaan is? Of is dat ook weer niet de bedoeling? Dat is me ook niet helemaal 100% duidelijk.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Dat gaan we in ieder geval niet ... U gaat er uiteindelijk over, maar dat is niet de intentie van het College om dat voor de Statenbehandeling te doen. Dus ik wilde daar zo meteen ook nog... Ik heb heel veel vragen en opmerkingen en ook juist politieke meningen gehoord. Alleen, wij kunnen daar nu overal antwoord op geven, maar dat is nu volgens mij net niet de bedoeling daarvan. Volgens mij is dit nu juist... En ik heb heel veel relevante vragen langs horen komen. Dat zijn nu net de vragen die we samen met u en met de buitenwereld willen gaan verdiepen. Misschien kan ik daar dan even op verder gaan van: Hoe gaat dit stuk nu verder? Waar zeggen we nu precies ja tegen en tegen welk proces zeggen uw Staten dan ja?

De voorzitter: En mevrouw Van der Pol heeft een vraag.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, toch ook even verdergaand op wat mijnheer Hanegraaff zegt. Het deel A kan dus iedere coalitieperiode opnieuw worden vastgesteld, want dat is zoals het huidige

College het ziet. Dus als er een nieuw College komt, kan die dat opnieuw vaststellen. Of zie ik dat verkeerd?

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Elk College en elke Staten kunnen alles opnieuw vaststellen. De vraag is wat je wil en waar je mee bent geholpen. Dan toch even over dat vervolgproces, om het te schetsen. Stel dat uw Staten dit stuk vaststellen conform het beslispunt zoals dat nu in het voorstel geformuleerd staat. Wat krijgt u dan? En mevrouw Berghorst stelde de vraag – even kijken hoe zij dat zei – of dat dan een sessie wordt met de buitenwereld en een aparte met PS of dat PS daar dan onderdeel van worden. Het College beoogt juist met die werksessie... En wie bij de laatste werksessie is geweest, die weet een beetje de stijl waarin we dat willen aanpakken. Wij zouden juist samen met uw Staten eerst, voordat we verder gaan praten, dat plan van aanpak vormgeven. Hoe willen uw Staten daarbij betrokken zijn? Wie in de buitenwereld moeten we daarbij gaan consulteren? Op wat voor manier gaan we dat dan doen? Dat is, wat ons betreft, juist niet in beton gegoten. Wij willen dat samen met uw Staten vorm gaan geven. Dus die werksessie is niet een soort stapje naast een aantal andere stappen die we dan meteen, de dag nadat u het vaststelt, in gang gaan zetten. Dat is wat ons betreft juist de eerste stap om verder te gaan met dit stuk. En daarin zou u kunnen concluderen dat we dit over vier jaar nog een keer helemaal moeten actualiseren en opnieuw vaststellen. Of over twee jaar, of over anderhalf jaar. Vraag van mevrouw Van der Pol: Moet dat dan opnieuw worden gedaan? Of wil je dat op een andere manier doen? Ja, dat ligt eigenlijk ook open en dat is uiteindelijk ook grotendeels aan uw Staten. Ik hoop dat ik daarmee ... Ik zie mevrouw Van der Pol nog niet helemaal verhelderd kijken.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol, vervolgvraag.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, ik vraag me nu dan eigenlijk af of je hier niet een handleiding aan het vaststellen bent, een onderlegger voor de beleidskaders, voor de stip op de horizon en we noemen het een toekomstvisie. Maar de toekomstvisie gaat over vier, vijf jaar weer een andere richting uit. En het voelt eigenlijk als een soort oefening die oneindig is en geen eindpunt heeft. Het voelt een beetje nogal ...

Er wordt gereageerd zonder microfoon

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, en daarna 2070.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ik denk dat 2050 ook geen eindpunt is. Even denken, dan ben ik zelf 56. Dan moet ik nog minimaal twintig jaar werken, denk ik, als ik de nieuwe plannen allemaal lees.

Spreker [onbekend]: Druiven plukken.

Gedeputeerde Theuns: Minimaal twintig jaar druiven plukken. Nee, maar ik denk dat u wel gelijk heeft. Natuurlijk is dit een repetitieve oefening. En natuurlijk moeten we continu na blijven denken over de horizon van over 25, over dertig jaar. En natuurlijk schuift hij steeds. Ik hoop dat hij steeds verder vooruit schuift, want anders zou dat betekenen dat er ergens een keer toch het einde der tijden

aanbreekt en dat wil ik in ieder geval niet meemaken. Dus natuurlijk is dat een oefening die je continu ook blijft doen met elkaar en die je moet blijven doen. En ik vind ook dat we nu niet... Ik zou u in ieder geval willen meegeven: ben nu niet te terughouden met nu al te bedenken hoe dat dan over vier jaar moet en hoe we dat precies gaan vormgeven. Ik denk dat u nu een onderlegger op tafel heeft liggen, een datafundament op tafel heeft liggen en – een vraag van de heer Hanegraaff – ook een normatieve synthese van hoe dit College vanuit dit coalitieakkoord dat dan ziet en dat dan duidt. Dat ligt nu op tafel. En ik denk dat dat op een manier op tafel ligt zoals het de afgelopen jaren nog nooit op tafel heeft gelegen en daarmee een heel goede basis juist is voor heel veel keuzes die we dagdagelijks in dit huis maken.

De voorzitter: Ik zag een vinger van de heer Nijskens.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De voorzitter: Oké, dan mijnheer Theuns, gaat u verder met uw betoog?

Gedeputeerde Theuns: Dus het document is geen formeel juridisch toetsingskader, maar het is wel degelijk een document dat je in de hand houdt wanneer je gaat sturen en wanneer je keuzes gaat maken. Wij hopen in ieder geval dat het die functie krijgt. En de interventies, die kwamen ook langs. Die interventies dat zijn geen keuzes die dit College al maakt. En natuurlijk kun je allerlei vragen stellen bij het vergunningsvrij bouwen. En wil je dat dan? Dat gebeurt voor een deel bijvoorbeeld nu al. Mantelzorgwoningen kun je op eigen terrein vergunningsvrij bouwen. De prikkelende stelling is erin gezet of je dat dan ook moet doen voor familiewoningen of voor mensen met binding in het dorp, wat dan ook iedereen belangrijk vindt. Kernenergie, geen onomstreden punt – als ik het even voorzichtig formuleer – staat ook iets over in. Is dat dan een keuze van dit College? Nee, zeker niet. Maar het zijn wel precies het type vragen dat wij in ieder geval zien op basis van hetgeen we hebben opgehaald, die wel aan de orde kunnen komen en die wel juist de start van zo'n gesprek zouden kunnen zijn. Ik denk dat dit document ook voor Limburg van grote waarde is. We hebben natuurlijk in december het rapport van Wennink gezien, waarin eigenlijk de vraag werd gesteld hoe Nederland nu economisch concurrerend en welvarend blijft naar de toekomst toe. Maar wat, als u het heeft gelezen, een rapport is met een heel nationale blik. Het stond vanmorgen ook in de krant, onze Gouverneur zal het misschien ook nog even zeggen: het is een vrij nationaal gericht rapport, terwijl wij als Limburg in het hart van Europa liggen. En ik denk dat er hier heel mooie dingen in zitten om juist ook dat verhaal verder vorm te kunnen geven. Dus ja, is vijf minuten te kort om het hierover te hebben? Ja, absoluut. U kunt het niet in vijf minuten over al deze thema's hebben. Het is juist ook het startpunt van het gesprek en het is mooi als uw Staten ook die start mee vormgeven door middel van een besluit. En moet er dan nog een hele hoop achteraan komen? De heer Wolters Gregório – ik zie hem even niet – die zei: 'geen woorden maar daden'. Ik ben zelf meer van het clubje dat zegt: 'noar veuren', maar het komt allemaal op hetzelfde neer, namelijk...

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Gedeputeerde Theuns: Ja, Sittard. Mevrouw Berghorst is daar zeer tevreden mee. Ik ben even aan het kijken, voorzitter. Ik heb ook een hele hoop vragen namelijk gehoord en die zijn ook allemaal genoteerd. Ik wil ook even zeggen dat er ook **een aantal technische vragen is gesteld op basis van hoe het zit met percentages en data. Ik hoop dat u het goed vindt dat we die vragen schriftelijk beantwoorden en dat u dan ook meteen de volledige technische onderbouwing daarbij heeft.**

Dus ik zeg u bij dezen toe – ik weet niet of ik dat moet toezeggen – **dat we die vragen schriftelijk voor u uitwerken en dat we dat doen voor de behandeling in Provinciale Staten.** Die zijn allemaal meegeschreven en dat wordt verzorgd. Ja, en verder heb ik vooral eigenlijk... Los van de vragen over status en over vervolgproces. Ik hoop dat ik die beantwoord heb, anders hoor ik dat graag. Maar ik heb vooral verder vragen gehoord van: hoe ziet het College dit? Worden bepaalde doelen dan losgelaten? Welke analyse zit hier onder? Maar dat zijn juist de vragen die u zelf in dat vervolgtraject aan elkaar en ook aan het College en aan toekomstige colleges moet gaan stellen. Dus ik vond het allemaal heel relevante vragen, maar het impliceert eigenlijk al beleidskeuzes die op dit moment niet voorliggen. Er ligt namelijk een toekomstvisie voor die, volgens mij, een heel mooi fundament is voor het maken van beleidskeuzes in de toekomst. Daar wil ik het voor dit moment vanuit mij even bij laten en dan kijk ik even via de voorzitter naar...

De voorzitter: Ja, de heer Roemer.

Gouverneur Roemer: Ik kan eigenlijk slechts nog een aanvulling geven op wat de heer Theuns al op een heel goede manier heeft verwoord. Je noemde twee quotes van politici. Laat ik er eentje toevoegen van een Deense filosoof uit de 19e eeuw.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Gouverneur Roemer: Nee, ik ga niet over Karel Marx. Maar Kierkegaard zei heel passend – en dat past goed bij dit stuk: 'Wie trouwt met de tijdgeest is snel weduwnaar'.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Gouverneur Roemer: Deens, ja.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Gouverneur Roemer: Oh, in het Deens. Nee, ik heb wel de vertaling gepakt. Ik denk dat dat misschien wel de spijker op de kop slaat. Politici worden vandaag de dag vaak verweten alleen maar met de waan van de dag bezig te zijn en dat is natuurlijk ook een van de taken die je moet doen. Als er een probleem is, moet je het oplossen en dan moet je samen met elkaar... Nou, noem het allemaal maar op. Maar het is ook een taak van de politiek om wat verder weg te gaan kijken met die terechte vraag: In wat voor samenleving willen wij nu met elkaar leven? En dat is een discussie die ook gaat over wat voor samenleving. Dat heeft ook heel veel te maken met de brede welvaart. Dat heeft met natuur, dat heeft met werk, met economie, met al die facetten heeft dat uiteraard te maken. En het is goed om eens wat langer na te denken waar wij naartoe willen. We hebben dat nu ook wel gemerkt, nu ik zelf bezig ben met die democratietafels op basis van al dat gescheld links en rechts op social media en dat soort zaken. Ik heb er nu al twee gehad en dat zijn zo ongelooflijk leuke gesprekken waar het gewoon gaat over in wat voor samenleving wij willen wonen en wat we daar zelf aan kunnen doen. En dan merk ik dat mensen even uit de waan van de dag gaan en met elkaar dat gesprek aangaan en eindelijk eens een keer dat gesprek met elkaar aangaan. En ik krijg ook steeds bij elke tafel te horen: dat zouden we eigenlijk veel vaker moeten doen om met elkaar eens gewoon van gedachten te wisselen zonder meteen een feit of een besluit te moeten nemen. En eigenlijk is het dit ook. Een aantal dingen willen we misschien heel graag en een aantal dingen worden we gewoon toe gedwongen. Geopolitieke veranderingen die dwingen ons tot bepaalde maatregelen. Of we dat nu

leuk vinden of niet. Een aantal van u zei ook dat wij als Europa veel meer onafhankelijk moeten zijn van andere delen van de wereld. Dat stond vijf jaar geleden veel minder hard in welke notitie dan ook dan dat het er vandaag in staat. Dat is niet iets wat wij hier nu in een keer in Limburg bedenken, omdat wij dat in Limburg belangrijk vinden. Eigenlijk van buitenaf is dat een ontwikkeling waar we gewoon niet onderuit kunnen. En als je dat weet ... Ja, ik heb geen idee hoe dat over 25 jaar is, maar ik weet wel dat als wij er nu rekening mee moeten houden, dat dat zijn effecten heeft op al die thema's die hier in dit stuk staan. Op een vraag: Wat voor een economie moeten we dan de komende jaren echt naartoe werken? En hoe groot zijn überhaupt onze kansen als Limburg om daar invloed op te hebben? Maar het is wel van belang, samen met andere overheden, om erover na te denken. We hebben minder handen. We willen meer renovatie. We willen meer wezenlijke industrie in Europa houden. Dat betekent dus ook in onze regio houden. Welke zijn dat dan? Daar ga je met elkaar die gesprekken over. En wat betekent dat dan als je daarin gaat investeren? Wat betekent dat dan voor de woonruimte die je daar dan voor nodig hebt? Wat betekent dat dan voor de landelijke omgeving? Wat betekent dat voor milieu, voor klimaat? Wat voor effecten zijn dat? Wat betekent dat dan voor het onderwijsveld? Dat zijn dingen om met elkaar over na te denken en niet om vandaag een wetsvoorstelletje te maken, maar juist die gesprekken aan te gaan: als wij daarvoor kiezen, betekent dat dit. Ik verheug me al op die gesprekken buiten. En natuurlijk moet u die gaan voeren. Juist u moet ze gaan voeren, want u, of uw nazaten, bent straks degene die dat bij de volgende coalities moeten gaan vertalen naar nieuwe beleidskaders, naar nieuwe begrotingen en daar de keuzes in maken. Volgens mij is dit het feest van de democratie om dat met elkaar te gaan doen. En dat we echt geen idee hoeven te hebben hoe het er over 25 jaar uit ziet op een aantal onderdelen, dat weten we allemaal. Exact 25 jaar geleden stond ik nog net voor de klas. Dat was bijna het laatste jaar dat ik nog voor de klas stond. En ongetwijfeld heb ik daar toen ook weer met de kinderen gezongen het liedje de stoker en de machinist gezongen. Nou, die tweede kennen ze nog een beetje, maar die eerste: ik denk dat de jeugd van vandaag geen idee heeft wat het is. Ik denk dat heel veel banen van vandaag er over 25 jaar ook gewoon niet meer zijn en dat er dan heel veel banen zijn waarvan ik het bestaan absoluut nog niet weet. En ik denk dat je dat ook op een heleboel innovatieve terreinen kunt zeggen. Wij innoveren en veranderen voortdurend. En dat is maar goed ook. Wij passen altijd aan en we zullen altijd zorgen dat wij nieuwe inzichten weer gaan gebruiken. Dus we kunnen niet alles weten, maar we kunnen wel weten waar we naartoe willen en wat dan belangrijke normen en waarden zijn waar we dan rekening mee moeten houden. Wat doet dat met de samenleving? Wat doet dat met dat en met dat? En het mooie is dat dit echt heel goede stuk daar een heel mooie onderlegger voor is. En het mooie is ook dat we de koppeling van alle data zo goed hebben geregeld dat, als morgen het CBS met nieuwe feiten komt, dat een-op-een in onze data wordt meegenomen. Dus als u weer gebruik wilt gaan maken van de meeste actuele data voor het nadenken in de toekomst, dan hebben we die, omdat die ontwikkeling vandaag de dag ons dus ook enorm helpt. Dus ik zie uit, met u, om heel veel naar buiten te gaan. En heel veel met dit stuk onder de arm met de samenleving te gaan spreken over: Wat vindt u belangrijk en welke kant moeten we op? En ik hoop dat dat dan bij de eerstvolgende nieuwe College en Staten, maar ook die daarna en die daarna, gebruikt gaat worden om tot goede voorstellen te komen en goede nieuwe beleidskaders. En die zijn dan weer het houvast voor een College om mee verder te werken.

De voorzitter: Ik zie dat het de heer Mülders een vraag heeft.

De heer Mülders (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter, ik hoor de Gedeputeerde, of excuus de CdK praten over die democratietafels. Maar zou het niet een mooi idee zijn dat wij als Staten ook... Ik zag foto's recentelijk van u samen met mevrouw Demollin en een aantal andere

Gedeputeerden aan tafel met inwoners. Maar kunnen wij daar als Staten niet ook bij aansluiten om daar ook al ons oor te luisteren te leggen? Los van dit stuk.

De voorzitter: De heer Roemer.

Gouverneur Roemer: Met liefde en plezier, maar dat weet u.

De voorzitter: Dank u.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

Gouverneur Roemer: Nee, maar ik had al eerder gezegd – of dat nou een keer in het presidium is geweest, ik weet niet meer precies waar – dat ik er eerst eens een paar even uitprobeer hoe dat gaat werken en nu daarvan, nadat ik er drie gedaan had, verslag zou doen. En ik wil de komende tijd bijna elke maand ergens een tafel over hebben, maar ik wil eerst even kijken hoe dat gewerkt heeft. Maar ik heb u al toegezegd dat dat gaat komen en be my guest. Graag zelfs.

De voorzitter: Goed zo. Gaat u verder of bent u aan het einde van uw verhaal?

Gouverneur Roemer: Ja, volgens mij ... Nee, ik denk dat het voor nu genoeg is.

De voorzitter: Prima. Oh, ik zie een vraag van mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, ik heb met aandacht geluisterd naar de beantwoording van de vragen en ik begrijp dat u niet ingaat op heel veel inhoudelijke vragen en beslommeringen. Maar ik en een aantal andere partijen hebben hier een vraag gesteld over het ontbrekende onderdeel in deze visie, namelijk een visie op de samenleving. Zou het College daar nog wel even op willen reageren?

De voorzitter: De heer Theuns. Oh, de heer Roemer.

Gouverneur Roemer: Kijk, als je ziet welke onderdelen er in het Kompas staan, staat gemeenschappen op één. We kunnen het met elkaar hebben of het onvoldoende is geweest of dat er een nadere uitwerking is. Laat dat dan vooral ook een hoofdzaak zijn bij de gesprekken die we met buiten gaan voeren, van hoe we dat daar verder gaan uitwerken. Maar in het Kompas staat die nadrukkelijk op één.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Misschien in aanvulling op wat de Gouverneur zegt. Ik heb ook goed naar het betoog van mevrouw Berghorst geluisterd. Inderdaad staan in het Kompas gemeenschappen met lokale autonomie op één. Maar ik hoor ook heel goed wat zij zegt: Wat betekent dat dan om zo'n gemeenschap te zijn? Daar komen nog veel meer vragen achteraan waar in dit stuk nog niet alles op is verdiept, op het gebied van sociaal-economische status, op het gebied van arbeidsmarkt. De Gouverneur zei net al dat we ook nog niet weten wat de ontwikkeling van bijvoorbeeld AI zal zijn op praktisch geschoolde banen en op theoretisch geschoolde banen. Ik heb zelf twee weken geleden... Er stond een uitgebreide analyse van in het Financieel Dagblad – ik zou hem u zeker aan kunnen raden – over wat het effect van AI gaat zijn juist op mensen die nu in zogenaamd goed betaalde

banen zitten en dat die dat juist als eerste gaan voelen, die ontwikkeling. En niet in 2050, maar daar werd gesproken over 2028, 2029. Dus daar komen nog heel veel vragen achteraan over wat dan de visie is op die samenleving. En dat ben ik ook helemaal met mevrouw Berghorst eens, maar ik denk dat we ook goed na moeten denken wat dan hetgeen is wat wij als Provincie daarover kunnen zeggen en wat bijvoorbeeld een gemeente daarover moet zeggen als eerste overheid die juist aan de lat staat voor het meeste beleid dat mensen op precies dat vlak raakt en wat een rijksoverheid daarvan moet vinden en wat een nieuw kabinet daarvan gaat vinden. En dat is de enige overheid die ook inkomenspolitiek voert. Dus daar komen ook nog heel veel vragen achteraan die ik ook niet alleen vanuit dit huis zou willen beantwoorden. Ben ik het met mevrouw Berghorst en een aantal andere sprekers eens dat die vragen op tafel moeten komen? Absoluut. Maar kunnen wij daar dan helemaal zelf de visie op bedenken? Nee, zeker niet. Ik denk dat we juist ook in gesprek moeten gaan, maar dat dit wel de juiste vragen zijn. U vroeg een reflectie. Dat is mijn reflectie op hetgeen u vroeg.

Gouverneur Roemer: Misschien, voorzitter, mogen we er eentje specifiek noemen omdat ik die gewoon heel leuk vind. Het ging over die druiven. Die vind ik gewoon even... Zie het maar als een intermezzo. U kunt zich al aanmelden voor de plukkersdagen. Dan moet u wel snel zijn. Dat zijn mensen die op vakantie zijn en die inderdaad bij onze wijnboeren zich moeten aanmelden en in sommige gevallen zelfs nog voor moeten betalen om mee te mogen doen, om de druiven te plukken. En dat is uitverkocht. Volledig uitverkocht. Dus het kan wel.

De voorzitter: Goed zo. Dan zijn we aan het einde van de eerste termijn. Ik ga u even verzoeken om even een minuut te schorsen, aangezien ik heel nodig naar het toilet moet. Dus vandaar ben ik over twee minuten terug.

[SCHORSING]

De voorzitter: Collega's, nog even snel de drank uit de langzame automaat en dan gaan we zo beginnen. Goed mensen, dan gaan wij beginnen aan de tweede termijn. En bij de tweede termijn begin ik nu aan mijn linkerkant, bij de heer Hoks van de PVV. Ga uw gang.

De heer Hoks (PVV): Ja, dank u wel voorzitter. Ik zag het niet aankomen, maar dat is geen probleem. Voorzitter, ik worstel, en waarschijnlijk nog veel andere fracties, nog een beetje met dit stuk. Dit begon als een document echt voor de toekomst, maar ik krijg steeds meer het gevoel dat het een opsomming is van mogelijke problemen in de toekomst, met cijfers die ergens gevonden zijn, bijvoorbeeld bij het CBS. Vragen die door vele fracties zijn gesteld worden maar niet beantwoord, want dat zijn politieke vragen waar we samen uit moeten komen in de toekomst. Kortom: heeft dit document wel waarde? In de vorm van: Is er niet, met alle respect, misschien zelfs belastinggeld een beetje verspild? Want zo'n idee krijg ik een beetje. Het is een beetje een opsomming van problemen die er kunnen spelen. Ik weet niet wat we daar op dit moment mee moeten, voorzitter.

De voorzitter: De heer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Ik begin me nu wel af te vragen of de heer Hoks het stuk wel heeft gelezen, want dit slaat natuurlijk helemaal nergens op. De dataverzameling is echt heel bijzonder. Heeft de heer Hoks er echt goed naar gekeken wat voor data dan allemaal verzameld is en hoe dat bij elkaar gebracht is? Er staan problemen in. Ja, natuurlijk, de wereld is ook onzeker en er zijn problemen. Maar er staat ook een hele reeks aan oplossingen in. Er heeft een hele rij van fracties

heeft daarop gereageerd, namelijk dat ze die oplossingen wel of niet helemaal steunen. Heeft u het stuk gelezen of niet?

De voorzitter: De heer Hoks.

De heer Hoks (PVV): Ja, ik heb zeker het stuk gelezen, alleen naar aanleiding van de beantwoording van het College heb ik toch mijn vraag over wat de waarde van het hele stuk is. Want nogmaals: u geeft ook problemen aan en ook de oplossingen daarvan. Wij hebben dat allemaal gedaan. Dat ben ik ook helemaal met u eens. Alleen ik krijg vanuit de beantwoording van het College eigenlijk een beetje het idee dat we maar moeten kijken en dat het voor de toekomst is op de vragen die we stellen.

De voorzitter: De heer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Die analyse kan ik nog wel delen in de zin dat dat een vraag is. Maar dat is wat anders dan het stuk kwalificeren als een beetje bij elkaar geraapte data die alleen maar problemen benoemen. Dus uw visie op dat stuk is veranderd op die manier naar aanleiding van de beantwoording die er gekregen is. Dat is toch heel raar? Het stuk is toch niet veranderd op basis van die beantwoording? Dus ik vind de kwalificatie van het stuk echt een belediging naar mensen die er anderhalf jaar voor gewerkt hebben, ontzettend veel data hebben verzameld. Daar ook ontzettend veel oplossingen... Daar kan u het mee eens zijn of niet, maar deze kwalificatie vind ik echt onder de maat.

De voorzitter: Wat is uw vraag?

De heer Hanegraaff (CDA): Bent u het daarmee eens?

De heer Hoks (PVV): Nou ja, lijkt me inderdaad een heel duidelijke vraag. Het kan inderdaad goed zijn dat de ambtenaren hier hard aan gewerkt hebben. Dat zeg ik ook zeker niet. Ik denk alleen... En nogmaals: wat u ook zegt over het stuk dat het verandert, dat klopt, daar heeft u ook gelijk in. Alleen ik vind het een beetje vervelend dat onze vragen hier niet worden beantwoord. En ik hoop dat u het daar met mij eens bent.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, altijd te waarderen de ijverigheid en het enthousiasme van mijnheer Hoks. Van de andere kant bedenk ik me ook dat de Toekomstvisie 2050 zo verschrikkelijk veel is, dat is alles. Als nu alle vragen die hier in dit huis van links naar rechts en van buiten naar binnen beantwoord zouden moeten worden, bent u het dan met me eens dat we dan hier om 20.45 uur vanavond nog zitten alleen op dit agendapunt? Daar zit eigenlijk mijn gevoel. Het is zoveel. Kun je verwachten dat alles beantwoord wordt? En is het niet zo dat we en de loop van de tijd dit stuk moeten gebruiken om alle stukken die nu nog voorbij gaan komen aan te toetsen en het te gebruiken als opleggertje.

De voorzitter: De heer Hoks.

De heer Hoks (PVV): Ik ben het zeker met u eens dat het heel veel is. Nogmaals, het is een flink stuk. Nogmaals, ik heb het ook goed gelezen. Alleen, ja, ik ben wel met u van mening... We hebben

natuurlijk ook flink de tijd. Dit is ook het enige stuk wat voor ons als LEO vandaag op de agenda zou staan. Dat we daar ook flink de tijd voor hadden kunnen nemen. En ik hoop dat u dat ook met mij eens bent.

De voorzitter: Goed, gaat u verder met uw betoog.

De heer Hoks (PVV): Ik was verder klaar, voorzitter.

De voorzitter: O, dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter. In de eerste termijn hebben maar liefst vijf partijen aangegeven in deze toekomstvisie een visie op de samenleving ontbreekt. En het College zegt daarover: ja maar een visie op de samenleving maken is ingewikkeld, want daar gaan we niet alleen over, de gemeenten gaan daarover, het Rijk gaat daarover. Maar collega's, dat is echt het slechtste argument ooit om het niet te doen. Want laten we met elkaar ook constateren dat op al die andere thema's die wij wel uitwerken, wij ook niet het alleenheerschappij hebben. Ook daar zijn we afhankelijk van beslissingen in Den Haag, van gemeenten. Dus ik vind dat geen goed argument. Ik heb ook een goed argument om het wel te doen en dat zal ik toelichten aan de hand van een voorbeeld. In onze toekomstvisie koersen wij af op een hoogtechnologische economie. En op dit moment is het zo dat 33% van de zestien tot 75-jarigen in Noord-Limburg onvoldoende basisvaardigheden heeft om die transitie mee te maken. 33%, een op de drie mensen in de beroepsbevolking in Noord-Limburg heeft onvoldoende vaardigheden om de transitie naar een digitale hoogtechnologische economie mee te maken. Dan kun je niet volstaan met zeggen: daar gaan wij niet over. Het is randvoorwaardelijk voor onze toekomst dat die samenleving die toekomst kan meemaken. En ik begrijp werkelijk waar niet waarom we dan hier nu zo'n flauwekul-argument, met alle respect, krijgen. Ik vind het een flauwekul-argument. Ik vind het een flauwekul-argument, omdat op alle andere thema's wij ook afhankelijk zijn van andere overheden. En mijn vraag aan het College is: Kunt u toezeggen om een visie op de samenleving toe te voegen? En dat hoeft niet te gaan over hoe wij de armoede gaan bestrijden. Het gaat er over de vraag of onze samenleving de toekomstvisie die wij schetsen ook kan meemaken. Dat is de vraag die we daarin moeten beantwoorden. Volgens mij kunnen we daar prima een visie op vormen. En als het College dat niet wil toezeggen, dan ben ik genoodzaakt om daar een motie over te maken en die zal ik dan ook indienen.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan naar mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank voorzitter. En misschien om het betoog van mijn collega Berghorst nog wat kracht bij te zetten. Het eerste antwoord op de technische vraag van de VVD luidt ook: 'De visie beperkt zich niet alleen tot de formele bevoegdheden van de Provincie.' Dus dit mag ook zeker verder reiken dan dat. En volgens mij bepleit dat alleen nog maar meer om ook zo'n sociaal hoofdstuk erin te doen. En we weten inderdaad niet hoe de toekomst er over 25 jaar uit ziet. De Gouverneur stond 25 jaar geleden voor de klas en 25 jaar geleden werd ik geboren. En wellicht komt daar ook mijn geloof vandaan dat we over 25 jaar weer in een heel andere wereld leven. En ik durf daarom ook ambitieus te zijn in mijn visie voor Limburg. En juist daarom zou ik nogmaals dat pleidooi willen doen om ook een sociaal hoofdstuk toe te voegen waarbij we gaan staan voor die diverse en inclusieve samenleving. Het waren wat mij betreft ook niet alleen maar technische vragen die nog in de eerste termijn werden gesteld. Ik had zelf een soort verzoek gedaan voor een paragraafje over huisvesting overheid in Limburg en daar ook nog een praktisch haakje voor een motie waar nog uitvoering aan

moet worden gegeven, gedaan. Dus toch nog benieuwd of het College daar nog op kan reflecteren. En dan tot slot. Er was straks ook nog een interruptiedebatje over groeiende economie en daarover wil ik nog zeggen: juist die groeiende economie vindt D66 zo belangrijk om in 2050 naartoe te werken. En daar was ik al naartoe aan het sturen in mijn betoog. Want de rek is niet uit onze arbeidsproductiviteit. Er is een onderzoek gedaan door APUC [onverstaanbaar] en daarin wordt verwacht dat tegen 2030 door middel van AI-gebruik 14% extra economische output geleverd kan worden. En we kunnen dan ook alleen maar dromen waar we in 2050 zijn qua arbeidsproductiviteit. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Erkamp.

De heer Erkamp (50PLUS): Ik heb geen verdere aanvulling.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dank u voorzitter. Ik worstel wel een beetje met de toelichting die de heer Roemer en de heer Theuns geven, want voor mij zijn die wel verschillend. Ik ben het helemaal eens dat het goed is om vooruit te kijken en dat met zo groot mogelijke vrijheid in wat die toekomst kan brengen, omdat de wereld echt heel erg snel verandert. En daar zijn ook allerlei onderzoeken naar gedaan dat de technologische ontwikkeling verdubbelt elk jaar. En er zijn uitspraken over en dat is dus een tot de macht-factor en dat betekent enorm snel. Ik had dus graag gezien dat meer vrijheid was genomen in dit verhaal. En dan heb je het over die sociale component, maar ook over de dingen waar wij ons echt zorgen over zouden moeten maken en dat is onze klimaatverandering. En dan wordt er gezegd dat dit toch ook voor de ambtenaren een leidraad is, hoe we verder kijken. En dan denk ik: Welke beslissing nemen we dan zo meteen? Terwijl ik het heel goed zou vinden om vanuit dit stuk een volgende stap te zetten in een stuk verbreding, in een discussie met elkaar, want ik denk dat het daar om gaat dat je breder en langer met elkaar over de argumenten voor het een of het ander zou kunnen praten.

De voorzitter: Mevrouw Boven, mevrouw Van der Pol heeft een vraag.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Mevrouw Boven, hoor ik u nou goed zeggen: als bespreekstuk vind ik het goed, maar om hem vast te stellen als leidraad, daar heb ik mijn vraagtekens bij?

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dat heeft u goed begrepen. En daar zit het verschil ook in wat ik hier hoor.

De voorzitter: Gaat u verder.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Nou, dat is eigenlijk wat ik wilde zeggen. En ik zou het waarderen als daarin tegemoet gekomen wordt door het proces dat hierna volgt. Het voelt gewoon niet goed dat we hier een beslissing over nemen, omdat ik het verwarrend vind van: is dit nu 'we werken aan een stip aan de horizon' of zitten hier toch al allerlei keuzes in die op de een of andere manier ambtelijk of door GS al als leidraad worden gebruikt van hier gaan we naartoe. Daar wilde ik het bij laten.

De voorzitter: Goed zo, dank u. Oh, mijnheer Van den Beucken heeft een vraag voor u.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ik probeer me een beetje in uw gedachtewereld te verplaatsen, via de voorzitter natuurlijk. Hoe noemen ze dat? Transcendentie of zoiets? Maakt niet uit. Waar ik een beetje mee worstel. Dit is natuurlijk niet een besluit waar je echt iets mee besluit. Het is wel degelijk een soort leidraad. Het geeft een aantal zaken aan die zouden kunnen gebeuren of waar je rekening mee moet houden. En een politieke afweging kun je toch gewoon maken in de Statenvoorstellen die blijven komen. Dus ik zie het probleem eigenlijk niet.

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Nou weet u: ik denk dat een aantal mensen zegt dat het niet breed genoeg is, niet integraal genoeg op het sociale vlak. En ik benadruk dat vooral vanuit de klimaatverandering en de natuur. En ik vind het heel jammer om nee te moeten zeggen tegen iets waar ik in principe wel mee eens ben dat we naar de lange termijn kijken en dat we een visie moeten ontwikkelen en dat die, wat mij betreft, zo breed mogelijk moet zijn ook in politieke standpunten. Dus ik wil er helemaal geen nee op zeggen. Maar ja, dus vandaar.

De voorzitter: Goed zo. Dan ga ik naar mevrouw Mertens, GroenLinks.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik kan het eigenlijk niet beter verwoorden dan wat mevrouw Boven zonet zei. Dit is een stuk dat de basis vormt voor heel wat gesprekstof die het de komende jaren gaat opleveren. En inderdaad, dus klimaatverandering, biodiversiteitsverlies – dat heb ik ook al in de eerste termijn gezegd – dat had wat ons betreft veel beter in het stuk opgenomen kunnen worden. Maar dat gezegd hebbende: ik ben al meteen in de denkstand getreden als van: Waar zitten eventueel dan de oplossingen en hoe kunnen we dit document gaan gebruiken in de komende jaren om het gesprek aan te gaan? Want dat is wat we van plan zijn om te doen. Dus zaten wij bijvoorbeeld te denken aan: Is het misschien een optie om aan VPPS de opdracht mee te geven om dit document mee te nemen in de gesprekken die we gaan hebben met de Limburgers in plaats van dat we de werkbezoeken gaan houden? Dus GroenLinks zit al meteen in de oplossingenstand. Even kijken. Ja, ik ben net zoals mevrouw Boven op zoek naar hoe ik dit document moet behandelen. Want enerzijds: Is dit de visie waar wij ja tegen zouden zeggen? Neen. Missen wij nog steeds de sociale component of de samenlevingscomponent? Ja. Dus als we dit stuk gaan behandelen, waar zeggen wij dan precies ja tegen als wij hier inderdaad ook geen nee tegen willen zeggen? Daar hoor ik graag een reflectie op van het College.

De voorzitter: Dank u. Dan ga ik naar mevrouw Mertens van de SP.

Mevrouw Smeets (SP): Smeets, dank u, voorzitter.

De voorzitter: Ik ga naar mevrouw Smeets, SP.

Mevrouw Smeets (SP): Ja, voorzitter, misschien moeten we het niet de toekomstvisie noemen, maar het toekomstperspectief of het scenario. Want volgens mij is dat ook precies wat we met elkaar beogen. Het is geen harde stip op de horizon en wij hebben als politici ook nog de ruimte om keuzes te maken op basis van ons ideologische wereldbeeld bijvoorbeeld. Maar de feitelijke onderbouwing met de data van waar we staan, kan daarin niet ontbreken om de juiste keuzes te maken. En ik steun

de heer Hanegraaff daarin ook ontzettend, dat het hebben van die data ook echt heel uniek is en ook heel erg nodig is om als politici de juiste afwegingen te kunnen maken in de toekomst. Een moment van reflectie zoals we dat nu doen, is wenselijk om even uit de waan van de dag te komen, zoals de Gouverneur dat ook heel terecht aangeeft. We hebben u inderdaad de opdracht gegeven om dit document vast te stellen. We wisten natuurlijk nog niet wat de vorm zou zijn van de uiteindelijke toekomstvisie, maar ik vraag me wel af wat er gebeurt als de Staten dit voorstel deel A niet vaststellen, maar u en onszelf enkel de opdracht geven het gesprek te voeren. Ik proef daar namelijk wel wat brede steun voor. Hoeveel mensen zijn nu precies in de aanloop betrokken bij dit document? U heeft daar nog geen reactie op gegeven en ik zou dat toch graag willen horen. En hoeveel mensen willen we nog gaan betrekken? Hoe ziet het gezamenlijk inrichten van dat proces er precies uit? Ik heb daar wel iets over gehoord, maar u heeft dat nog niet echt verdiepend met ons besproken. En ik heb het in mijn eerste termijn ook gezegd en die steun is ook breed bij andere fracties te horen: ik vind de visie op de samenleving nu nog te weinig terugkomen. En daarom is het van belang dat we er echt met elkaar over gaan spreken en dat verdient een plek in deze visie, maar ook in een eigen aparte visie. Want onze mensen, hun vraagstukken en de sociaaleconomische opgaven zijn onze zorg. Anders telt uiteindelijk toch niet iedere Limburger. En beantwoordt u alstublieft ook nog even mijn vraag of er wel of niet nog een economische uitgewerkte visie komt, zoals dat is voorgesteld in de motie die wij toch met een brede meerderheid hebben aangenomen. En of we die ook conform eind dit jaar tegenmoet kunnen zien. Daar wil ik het voor nu bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw... De heer Zeedzen? De heer Zeedzen van BBB.

De heer Zeedzen (BBB): Ja, dank je wel voorzitter. Voorzitter, de duiding van het College zonet gehoord hebbende, is dit wellicht niet de sessie om inhoudelijk in te gaan op onze politieke wensen. Dat gezegd hebbende, ga ik dat toch gewoon doen en zal ik kort ingaan op onze visie op de economische paragraaf van de Toekomstvisie 2050. Voor BBB is brede welvaart onlosmakelijk verbonden met een krachtige regionale economie. Dat betekent werkgelegenheid, ondernemerschap en verdienvermogen. Limburg is een grensregio met een economie die rust op industrie, logistiek, voedselvoorziening en een sterk mkb, waaronder veel familiebedrijven. Deze familiebedrijven zijn vaak het fundament van onze regionale economie: geworteld in Limburg, betrokken bij hun omgeving en van generatie op generatie gebouwd. Juist daarom is het belangrijk dat deze toekomstvisie niet alleen richting geeft, maar ook duidelijk maakt hoe we die economische basis behouden en versterken. Daarbij speelt, wat ons betreft, de arbeidsmarkt een cruciale rol. Onze economie kan alleen groeien als we voldoende vakmensen en talent kunnen opleiden en aan onze provincie kunnen binden. Initiatieven zoals het Talent Charter laten zien hoe belangrijk die verbinding tussen onderwijs, arbeidsmarkt en bedrijfsleven is. BBB vindt het dan ook belangrijk dat dit soort samenwerkingen ook richting 2050 stevig verankerd blijven in de economische uitwerking van deze visie. Voorzitter, we hoeven niet altijd het wiel opnieuw uit te vinden. In Zuid-Limburg bijvoorbeeld zien we al clustering en samenwerking van hoogtechnologische medische bedrijven en kennisinstellingen, wat kansen biedt voor innovatie, hoogwaardige werkgelegenheid en economische groei. We moeten dus niet alleen kijken naar startups, hoe belangrijk die ook zijn, maar juist ook naar bestaande bedrijven die al grote meerwaarde hebben voor Limburg. Ook zij moeten actief worden ondersteund. Niet om winst te maximaliseren, maar wel om innovatie en regionale impact verder aan te jagen, wellicht via het aankomende Brightlands Future Fund. Wat BBB betreft heeft deze toekomstvisie en onze nieuwe best friend forever dan ook een duidelijk kruisverband. De Toekomstvisie 2050 schetst de koers en het fonds moet helpen om die ambities waar te maken. Dat beide trajecten nu parallel lopen, roept voor BBB wel de vraag op: Hoe wordt geborgd dat inhoud, focus en instrumentarium straks daadwerkelijk

op elkaar aansluiten en daarnaast integraal aansluiten op de beleidskaders? Wij vragen een reflectie van de Gedeputeerde. Samenvattend en afsluitend: BBB ziet de toekomstvisie als een strategisch kompas, maar economische vitaliteit, ruimte voor ondernemerschap en perspectief voor onze regionale ketens moeten daarin een volwaardige plek houden. En laten we vooral niet vergeten te koesteren wat we al hebben. Dank u.

De voorzitter: Dank u. Dan ga ik naar de heer Hanegraaff, CDA.

De heer Hanegraaff (CDA): Ja, bedankt voor de beantwoording. Wat mij betreft heeft dat wel veel verhelderd. Ik moet ook zeggen dat het beeld dat geschetst werd door de Gouverneur en de Gedeputeerde mij ook heel erg aansprak. Je maakt niemand, denk ik, blijer in dit huis dan met de benen op tafel eens over de toekomst te gaan praten. Ik houd daarvan, dus ik vind dat heel goed. Ik ben ook blij dat dat de status van het stuk is. Ik zie het eerder nu als een uitnodiging tot een gesprek, dan een vaststaande visie die vastligt. Ik heb dan een beetje zitten nadenken op de bezwaren die er komen. Die begrijp ik wel in de zin dat ik denk – maar corrigeer me als dat niet klopt – waar veel Statenleden bang voor zijn, is dat zij nu iets vaststellen en goedkeuren waarvan zij dan het gevoel hebben dat ze daar straks, buiten dit huis, op worden aangesproken van: Hé, wat hebben jullie nu hier nu vastgesteld, want er staat helemaal niks over de Sociale Agenda, of veel te weinig over klimaat van andere partijen. Terwijl volgens mij dat niet is wat wij hier vaststellen. En dat moet duidelijker zijn in het rapport. Het moet duidelijk zijn in het rapport dat dit niet iets is wat wij nu ... Wij stellen nu de visie vast van Limburg, dat dat hetgeen is wat wij voorstellen. Wat wij eigenlijk voorstellen is dat wij GS toestemming geven om op basis van dit stuk het gesprek aan te gaan met de buitenwereld en de Staten zelf. Dus dat zou op een of andere manier duidelijker moeten worden uit dit stuk. En volgens mij doet een hele simpele ondertitel of een verandering van de titel van het stuk al wonderen in dit geval. Als je zegt: Toekomstvisie Limburg en dan een ondertitel met 'een startpunt van' of zoiets dergelijks. Er is vast iets wat jullie veel beter kunnen doen.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De heer Hanegraaff (CDA): Nee, maar 'een startpunt tot' of 'het begin naar'. Weet ik veel. Verzin iets moois. Ik denk dat dat dan al veel onzekerheid weg zou nemen. Want ik proef hier bij iedereen enthousiasme, super veel enthousiasme zelfs, om dat gesprek aan te gaan en dat te willen. En daarom zijn ze ook heel blij met het stuk. Het enige waar ze, volgens mij, mee worstelen is: ik wil niet buiten dit huis worden aangesproken als zijnde dat dit mijn visie volledig is. Dus wellicht dat daar een simpele oplossing voor gevonden kan worden en dan zijn we er volgens mij.

De voorzitter: Mooi binnen de tijd. De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, dank u wel. Ik denk dat de heer Hanegraaff eigenlijk de spijker op zijn kop slaat met hoe we daar eigenlijk tegenaan moeten kijken. Dan maak ik even een zijsprong. De data zijn natuurlijk heel waardevol, die zijn opgenomen, maar data zijn pas interessant als het informatie wordt. Een heel simpel voorbeeldje is bijvoorbeeld de toegevoegde waarde per gemeente. Daar kun je in feite niks mee. Dat staat gewoon in dat in steden meer gewerkt wordt en in dorpen meer gewoond wordt. Dus data zijn pas interessant als het informatie is. Dan de visie op de samenleving, waar mevrouw Berghorst het over heeft. Dat is op zich interessant, maar daar gaan we geen vijftig jaar of geen 25 jaar op wachten. En als je een hoogtechnologische samenleving in je visie noteert of in een trend die je signaleert, dan moet je er morgen mee beginnen om de samenleving

gereed te maken om een dergelijke samenleving of een dergelijke ontwikkeling, een dergelijke trend mee te kunnen maken. Wellicht dat we het in een vervolg daar dieper over kunnen hebben. Dus ik zie dat niet als gemis voor dit stuk. Ook de klimaatverandering waar mevrouw Mertens het over heeft: volgens mij is dat zestien keer genoemd. Het betekent dus, als het in de visie een plek heeft, dat je dan bij toekomstige besluiten moet nagaan welk effect het besluit heeft op klimaatverandering. Welk effect heeft het voorstel op die samenleving waar mevrouw Berghorst graag een nadere definiëring van wil? Dus ik denk dat dit stuk daar prima openingen voor heeft. Dan kom ik op een paar praktische dingen van: Hoe gaan we dit behandelen in PS? Mevrouw Berghorst kondigde al een motie aan. Hoe gaat het College reageren op moties of amendementen op dit stuk? Want als wij in feite amendementen toestaan op de inhoud van het stuk maak dan uw borst maar nat. Dan proberen we algemene beschouwingen voor de komende 24 jaar te vervatten in één keer. En dat geldt dus ook voor moties. Als wij in de commissie kunnen afspreken dat we bijvoorbeeld wel moties toestaan over hoe wij met het stuk verdergaan in plaats van de inhoudelijkheid van het stuk, dan zouden we misschien al een grote stap kunnen zetten, maar dat vraagt wel veel als wij hier als commissie die uitspraak zouden durven doen. En dat betekent ook iets voor niet alleen de behandeling in PS zelf, maar ook in het vervolg. We hebben een aantal sessies vooraf gedaan. Het is dan als LEO Overig geprogrammeerd, terwijl de ESA-commissie hiermee bezig was. Als wij dit stuk echt willen laten landen en willen gebruiken bij het nadere gesprek, zullen we de agenda's leeg moeten poetsen en ook daadwerkelijk met volledig PS het gesprek kunnen voeren. En niet: u mag maar één of twee woordvoerders hebben. Nee, alle 47. Dus dat gesprek moet veel steviger en veel constructiever neergezet worden. Anders zitten er tien woordvoerders. Twee zitten toevallig in de commissie ESA. En dan plakken we met acht man stickertjes en dat is het dan. Dat kan niet de bedoeling zijn.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens, mevrouw Mertens heeft een vraag.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Dank u wel voorzitter. Eigenlijk sluit het ook aan op hetgene wat de heer Hanegraaff zei inderdaad, en de heer Nijskens. Eigenlijk zou het voorstel dus niet moeten zijn dat we de visie vaststellen, maar we nemen kennis van de visie en we gaan op basis hiervan het gesprek aan met de samenleving. Is dat dan ook waar u naar op zoek bent?

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik denk het wel. Het is eenmaal geland als een project toekomstvisie. En het is eigenlijk veel meer dan een visie, ook wat mevrouw Smeets zegt. Maar ja, hoe technocratisch komt het over als je zegt dat het een toekomstscenariostudie is? Ja, wil je daarop aangesproken worden op straat van: Jullie hebben een toekomstscenariostudie vastgesteld. Wat gaan we nu doen? Dus ik worstel daar ook mee. Ik weet ook niet eens of het een ondertitel moet zijn. Mevrouw Berghorst zei al: 'meer grijs, minder groen'. Dat is natuurlijk zeker niet de bedoeling van de ondertitel. Het moet misschien een andere boventitel krijgen. Wellicht dat we daar over moeten nadenken hoe dat zou moeten kunnen landen. Maar ja, dus op uw vraag, ja.

De voorzitter: Goed, de tijd is voorbij voor u.

De heer Nijskens (VVD): Oké.

De voorzitter: Of had u nog een slot? Nee? Oké, dank u wel. Dan ga ik naar de heer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Voorzitter, volgens mij is dit een stuk dat we met zijn allen wel gewild hebben, gezien het aantal moties dat hieraan vooraf gegaan is. Dat hebben we duidelijk kunnen lezen. Nogmaals: complimenten voor de mensen die aan het stuk gewerkt hebben. En ik denk dat het stuk nu al geslaagd is, gezien de tongen die dat allemaal hier losmaakt. Dat smaakt naar veel meer. Ik heb er nu al van genoten, moet ik zeggen. Er ligt natuurlijk geen stuk voor dat een vaststaand gegeven is. Het is al zeker geen integrale grabbelton voor oplossingen van de problemen die we gaan krijgen. Even kijken. Ja, mijnheer Hanegraaff: prima punt. Ik denk dat het heel goed zou zijn in ieder geval... Moet ik even kijken hoe ik het geformuleerd heb, hoor. Die pak ik zo meteen even.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, oké. Dan hebben we nog een brief gehad. We hebben een brief gehad uit Limburg-Noord. Dat is de enige post die we gehad hebben op dit stuk. Dat verbaast me een beetje.

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Oh, de IJzeren Rijn inmiddels ook. Ik zou graag een vraag willen stellen aan mijnheer Theuns of er nog gereageerd wordt richting de regio. Want er staat een aantal zaken in die, denk ik, heel relevant en wezenlijk zijn. Dus dat zou even de vraag zijn. Ja, dan hebben we nog veel geleerd van de Vogelaarwijken. Daar kom ik ook op dat maatschappelijke stuk: de hardware versus de software. Maar de verbinding die ontbreekt nog een beetje. Hoe investeren we nu in die verbinding, het bestrijden van eenzaamheid, gemeenschapszin? Dat soort dingen hoort ook in de stukken. Het zou mij overigens een lief ding waard zijn als we ons misschien kunnen beperken tot een andere definitie van hoe wij met dit voorstel omgaan. Het kennisnemen van in plaats van vaststellen. Als we namelijk kennis nemen van, dan kunnen we evengoed die discussies straks gaan voeren, maar op die manier kunnen we misschien allemaal met dat stuk instemmen. Dat zou voor ons in ieder geval heel veel waard zijn. Even kijken. Daar laat ik het even bij. Ja dat kan ook niet anders. Het is de laatste termijn.

De voorzitter: U heeft mogelijk nog vragen om te formuleren. Dan ben ik bij de heer Beckers.

De heer Beckers (JA21): Ja, voorzitter, ik ga het kort houden. Ik ben het eigenlijk volledig eens met de heer Hanegraaff, de heer Nijskens en mevrouw Mertens. Ik weet niet of dit iets is wat je vast moet stellen. Dan kun je, denk ik, beter kennis nemen van. Ja, en ook het wijzigen van de naam misschien dan. Want ja: Is het dan een visie of is het meer een kompas voor de toekomst? Ik heb die naam al eens horen vallen hier in de commissie. Dus ja, daar wil ik het eigenlijk bij laten.

De voorzitter: Goed zo, dank u wel. De heer Van den Beucken heeft een vraag.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ik heb nog even een vraag aan mijn collega. Wat vindt u nou als we 'de puzzelstukjes voor de Toekomstvisie Limburg 2050' als titel gaan nemen?

De voorzitter: De heer Beckers.

De heer Beckers (JA21): Het suggereert al beter de inhoud van het stuk dan de toekomstvisie, want volgens mij liggen er inderdaad meerdere losse richtingen in het stuk dan dat er één heldere visie is. Dus dat is al een stap in de goede richting, maar daar moet het College maar even zelf over breien.

De voorzitter: Goed, dan zijn we aan het einde van de tweede termijn en dan gaan we over tot de beantwoording. En we beginnen bij de heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ja, dank u wel voorzitter. En dank ook voor de reflecties. Ik proef heel veel enthousiasme over het gesprek aangaan op basis van het stuk. En ik hoor ook heel veel ideeën over wat erin ontbreekt, wat eraan toegevoegd zou moeten worden. Ik ga zo meteen op een aantal specifiek gevraagde dingen in, maar begin bij het proces. Precies deze vraag, namelijk: Hoe ga je het gesprek aan als Staten over een stuk en hoe zorg je dat het proces gedragen is en je tegelijkertijd realiserend dat dat nooit een stuk zal zijn dat voor 100% door alle partijen in uw Staten gedragen kan worden? Dat was aan het begin ook de worsteling voor ons College waardoor we initieel zeiden: Wij gaan als GS een stuk vaststellen. Daar gaan we mee de hort op. En ook heel terecht dat uw Staten vervolgens in die werksessie zeiden: Ja maar het kan toch niet zo zijn dat we vanuit dit huis naar buiten gaan met een stuk dat niet door ons als Staten is vastgesteld. Wat heeft dat dan voor status? Dat is ook de reden dat er nu een voorstel voorligt waarin staat... Ik ga het wel even hebben... Want ik hoorde langskomen dat het wordt vastgesteld als leidraad of iets dergelijks. Het beslispunt is: 'vast te stellen om te gebruiken om het gesprek aan te gaan'. Dat is wat er staat. En tegelijkertijd snap ik heel erg goed dat een aantal fracties zegt: Ja, maar is het dan een stuk dat ik heb vastgesteld en waar ik dan achter moet staan? En ik voel dat discomfort en ik heb het er net even met de Gouverneur over gehad. Wij begrijpen dat ook en wij willen ook kijken of wij dat weg kunnen nemen. We gaan er hier niet over stemmen, volgens mij, maar als ik zo de commissie hoor, dan denk ik **dat u beter zou kunnen leven met een beslispunt** – en ik ben nu even hardop aan het denken – **dat meer klinkt als: Provinciale Staten nemen kennis van de visie en stellen vast deze te gebruiken om een proces aan te gaan. Ik denk dat wij als College komende dinsdag daarover zullen spreken en dat wij in de lijn van de woorden zoals ik die nu gebruik – en sta ons toe om nog even na te denken over misschien een nog slimmere formulering...**

Gouverneur Roemer: Het is zo te zien al een heel eind in de goede richting.

Gedeputeerde Theuns: En ik zie aan de knikkende hoofden dat dat voor meer comfort zorgt op hetgeen wat we proberen met het stuk voor elkaar te krijgen. Ja, dat gesprek met de buitenwereld aangaan en niet tegelijkertijd impliceren dat dit een stuk is dat voor 100% gedragen wordt door alle fracties in Provinciale Staten. En dat is ook helemaal niet de ambitie die dit stuk had, maar we moeten wel durven met elkaar om op een gegeven moment ergens een stip te zetten en daarover met elkaar het gesprek aan te gaan. Wetende dat daarover binnen de Staten verschillende opvattingen zijn, dat daar zelfs ook binnen het College verschillende opvattingen over zijn, maar dat dit nu net de essentie is van dat gesprek. Dus ik hoop in ieder geval dat we als College daarmee dat punt, wat een wezenlijk punt is, weg kunnen nemen en dan horen we graag in de behandeling in Provinciale Staten, als u het tenminste behandelrijp acht, maar **ik zeg u toe** – om het dan maar even formeel te maken – dat wij **dat beslispunt in die lijn zullen herformuleren**. Dan even een aantal vragen die nog inhoudelijk zijn gesteld en waar ik inderdaad ook even... Een aantal dingen is in de eerste termijn al gevraagd en terecht dat u ons daar nog op wijst. Ik zal daar nog even langslopen. En ik ga ze gewoon even langs. De heer Hoks van de PVV: aantal kwalificaties. Dat laat ik dan bij de interruptie van de heer Hanegraaff waar ik me in kan vinden, maar u zegt dat er geen antwoord wordt gegeven op uw vragen.

Voor een deel snap ik dat, want ik heb inderdaad niet op alle vragen expliciet antwoord gegeven, maar om u even een beeld te geven, als ik dat wel gedaan zou hebben: u stelde bijvoorbeeld de vraag welk inwoneraantal het College nu wezenlijk vindt. Ja, dat is inderdaad een relevante vraag, maar dat staat in ons beleid. We hebben een beleidskader Leefbare steden en dorpen. We hebben onlangs het stuk van Limburg Centraal besproken. Uw Staten hebben door mevrouw Absil, volgens mij, een motie ingediend over dat wij een groeiprovincie willen zijn. Wij hebben een woonbehoefteonderzoek gedaan waar een aantal groeiscenario's instaat. En wij als GS hebben duidelijk gezegd dat wij kiezen voor dat scenario en dat gaat precies over die 1,2 miljoen inwoners. Dus wat ik alleen probeerde te zeggen, is die keuzes die zijn gemaakt in documenten die soms door GS, soms door PS zijn vastgesteld. En dat verandert ook niet door deze toekomstvisie. Maar je kunt het op basis van deze toekomstvisie bij volgende momenten wel met elkaar erover hebben of dat nu de richting is die ik opga. Dus ik hoop dat u nu snapt waarom ik wegblijf bij dat soort vragen, want die liggen op dit moment, wat ons betreft, in ieder geval niet voor of ze zijn op andere momenten al beslist of die beslissing moet nog komen in kaderstellende stukken. En dit is dus geen kaderstellend stuk, maar wel een richtinggevend stuk. En dat is met elkaar lastig, want dat heb je niet zo vaak in Provinciale Staten, een stuk dat niet direct een kader is, maar dat wel richting geeft. En daarom is het formuleren van dat beslispunt, denk ik, ook een beetje ingewikkeld geweest. Ik hoop met de formulering die ik net heb gebruikt, dat we die vragen kunnen wegnemen. Dan kom ik bij mevrouw Berghorst en een aantal fracties die zeiden de visie op de samenleving te missen. Het heeft een aantal redenen waarom we niet expliciet een visie op de samenleving hebben gemaakt. Allereerst even heel pragmatisch: we hebben een opdracht vanuit het coalitieakkoord, vanuit een aantal moties om een aantal visies te maken en dat zijn die thema's. Maar als je het dan hebt over – ik ben het met u eens – 'ik mis een visie op de samenleving'... Maar alleen al dat woord: visie op de samenleving. Daar heeft u waarschijnlijk weer een heel ander begrip van dan dat ik dat heb en dat alle andere mensen hier hebben. Want wat gaat over samenleving? De vraag die u daaraan verheldert, de vraag die u daaraan toevoegt, namelijk: Kan onze samenleving alles wat hierin staat meemaken?, dat vind ik alweer een andere vraag dan een visie op de samenleving. In ieder geval in mijn ogen, maar ik vind het wel een vraag die voor mij veel meer verduidelijkt waar u naartoe wil. Want je kunt namelijk een visie en een stip zetten en vervolgens is ook de vraag: Hoe ga je dat dan doen? Wat is daarbij je uitvoeringskader? Wat zijn de randvoorwaarden die daarbij horen? En als u mij vraagt: **College, zeg toe dat dat een wezenlijk onderdeel is van het vervolg, direct. Dat zeg ik u bij dezen toe.** Dat wordt, wat mij betreft, een van de eerste vragen die we moeten stellen in zo'n werksessie. En hoe willen we daar dan vorm aan gaan geven? Is dat dan iets wat je nu... Eigenlijk wat de heer Nijskens aangeeft: Moeten we dan nu per amendement of per motie of wat dan ook een heel hoofdstuk eraan toevoegen? Dat zou ik niet adviseren. Maar vind ik de vraag die u stelt, namelijk: Kan onze samenleving de dingen die we willen meemaken en wat komt daar achteraan? Ja, ik vind ook dat we dat moeten toevoegen.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Maar waarom zou u het niet als apart hoofdstuk aan het stuk toevoegen? Want dit stuk is bedoeld om richting te geven, zoals u het zegt, aan de keuzes die we in de toekomst gaan maken. En laten we dat voorbeeld over basisvaardigheden erbij pakken. Als je de cirkel van laaggeletterdheid in een gezin wilt doorbreken, dan zul je expliciete keuzes moeten maken. Als je de beroepsbevolking arbeidsfit wil krijgen en er juist voor wil zorgen dat die vele mensen in onze beroepsbevolking die met hun handjes werken deze transitie kunnen meemaken, dan zul je daar actief beleid op moeten voeren. En dan denk ik dat we actief beleid moeten voeren om de economie te sturen. We moeten actief beleid voeren om de woningmarkt te sturen. Dat is waarom u dit voorstel

doet. Waarom dan geen voorstel om ook actief beleid te voeren om die beroepsbevolking en de mensen in onze samenleving in de gelegenheid te stellen om die transitie die we hebben en de opgave die wij onszelf opleggen te doen. En dan vind ik het fijn dat u in ieder geval toezegt om het in het vervolgproces mee te nemen, maar ik denk dat het niet voldoende is. Ik denk echt dat het niet voldoende is.

De voorzitter: Wat is uw vraag?

Mevrouw Berghorst (PvdA): Bent u bereid om uw antwoord te herzien en met deze context mee te gaan in de gedachte dat we echt meer moeten doen dan alleen het in een werksessie meenemen?

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ja, alleen tegelijkertijd, ik word net ook gewezen op een toezegging die bijvoorbeeld collega Van Caldenberg heeft gedaan, nummer 9770, en dat de Staten in het tweede kwartaal van dit jaar worden geïnformeerd over – en dan ga ik even citeren – 'het structureel maken van de Sociale Agenda en de rol van de Provincie in het sociale domein'. Dat is ook een stuk waarin, vanuit zijn portefeuille in ieder geval, u vanuit het College nog dit voorjaar wordt geïnformeerd. En dat is juist ook een aantal van de vragen die u stelt: Ja, je moet dat structureel maken en dan moet je als Provincie ook een idee over hebben over hoe je je rol ziet. Dus dat is ook een samenloop van een hele hoop dingen die we al sowieso vanuit dit huis doen. En ik vind de vragen die u stelt, nogmaals: ik vind dat de goede vragen. En ik vind ook dat we daar met elkaar een antwoord op moeten formuleren. Vind ik dan dat we nu met dit specifieke stuk, waar u kennis van neemt en het gesprek over aangaat, dan weer terug moeten, dat we weer daar een hoofdstuk aan moeten toevoegen, los van alle andere dingen die we doen? Het College is in ieder geval van mening dat we dat niet willen doen, omdat we juist verder willen ook met dit stuk en de relevante vragen die daar uitkomen. Dat is mijn reflectie.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Maar als we dit stuk nu vastleggen voor 25 jaar, College, bent u dan niet bang dat over vijf jaar, als we dit niet doen, deze hele discussie over hoe belangrijk die samenleving is, weer vergeten is omdat het niet op papier staat? Want dat is waar mijn zorg zit. Dat, omdat we het niet op papier zetten en het niet toevoegen aan dit richtinggevende document, we ook over vijf jaar vergeten zijn dat we dit belangrijk vonden. En daarom vind ik het belangrijk dat we het doen. Hoe ziet u dat? Bent u daar dan niet bang voor?

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Theuns. Ehm, de heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Het is wel bijna Internationale Vrouwendag, maar de laatste keer dat ik checkte... Nee, daar ben ik niet bang voor. En waarom niet? Omdat deze Provincie heeft laten zien in de afgelopen twee, drie coalitieperiodes ... Als ik kijk wat wij hier als enige Provincie in Nederland neerzetten aan Sociale Agenda, deel één, deel twee en binnen deze periode nog een keer met het beleidskader dat daarvoor ligt en dat los van de samenstelling van verschillende coalities in de afgelopen periode, ben ik dan bang dat dit thema van de tafel valt? Nee, daar ben ik niet bang voor. En ik vind dat het hoog op de agenda hoort, dat het daar staat en dat het daarop moet blijven staan. En dat de gemeenschap en alles wat daarmee samenkomt, dat dat niet in deze visie zou staan, dat wil ik toch ook een beetje weerspreken. Is die dan compleet? Nee, zeker niet. Is die compleet bedoeld?

Nee, ook zeker niet. En ik heb ook een aantal andere fracties terecht aandacht horen vragen voor alles op het gebied van klimaat en klimaatverandering. Ja, ook daar valt een hele hoop over te zeggen wat erbij hoort. Ook over wonen – als ik dan even bij mijn eigen beleidsterrein, mijn eigen portefeuille blijf – is deze visie dan compleet? Nee, verre van. Maar vind ik dat we op een gegeven moment met elkaar een gesprek aan moeten gaan en vindt u – als dat de vraag is – dat dit stuk daar voldoende voor is om in ieder geval al die onderwerpen op de agenda te hebben, ben ik in ieder geval van mening en is het College van mening dat dat zo is. Dus ik ben niet bang dat dat onderwerp van de tafel valt als we daar niet nu een apart hoofdstuk aan wijden nog in deze visie. Daar ben ik inderdaad niet bang voor.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst heeft een vervolgvraag?

Mevrouw Berghorst (PvdA): Correct, want economie valt hier ook nooit van de tafel. Mobiliteit valt hier ook nooit van de tafel. Natuur valt hier nooit van de tafel. Er valt eigenlijk nooit iets van de tafel hier. En toch kiezen we ervoor om voor een aantal specifieke thema's wel een toekomstvisie te schetsen en voor de samenleving niet. En ik vraag mij dan echt oprecht af: Wat zit daar dan achter? Is dat dan omdat u bang bent dat het dan te veel tijd nog gaat kosten? Dat het traject langer gaat lopen? Want ik denk dat... Ik zie werkelijk waar in al uw antwoorden geen argumenten om het niet te doen. En ik ben heel erg benieuwd hoe de collega's erover denken, maar ik zou het heel erg vervelend vinden om af te moeten koersen op een Statenvergadering waarin we met meerderheid een motie aannemen waarin we het College alsnog zeggen: en u gaat het toch doen. Want dat is geen goed begin voor de gemeenschappelijke dialoog die we met elkaar moeten gaan voeren. Dus nogmaals: Zit het hem dan in processen? Zit het hem dan dat u bezorgd bent dat het te veel tijd gaat kosten?

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Nou ja, toch even een reflectie. Wat zit erachter dat we met deze vijf thema's zijn gekomen? Dat is heel simpel, namelijk dat er voor vier expliciet ofwel in een motie of in het coalitieakkoord een opdracht lag voor het College. En dat voor het thema landelijk gebied, omdat het NPLG met het aantreden van het vorige kabinet wegviel, we zelf als College hebben gezegd: Nu dat wegvalt, vinden wij het eigenlijk niet verantwoord dat je dat thema niet mee zou nemen. Dat is de reden dat het deze vijf thema's zijn. Kun je daar nog een thema aan toevoegen? Kom je dan tot interessante inzichten? Absoluut. Gaan wij dat redden binnen de periode van dit College? Zeker niet. Er komt heel veel achteraan en dan gaan we in ieder geval zeker voorbij de termijn van dit College. Dat hoeft niet erg te zijn, want er komen nog heel veel Colleges na ons richting 2050. Maar wij vinden wel dat het goed is om binnen deze bestuursperiode iets neer te zetten en een proces te starten en daarmee verder te gaan. Dus: Kun je nu alles weer van de tafel halen en zeggen: ja, we willen het niet op de tafel hebben, dat gesprek niet aangaan voor er nog een extra opdracht aan toegevoegd is? Ja, dat kan. En daar kunnen uw Staten ook een motie over indienen. En natuurlijk, als daar een motie of een amendement of wat dan ook op komt, voeren wij dat uit. Maar u moet zich realiseren dat, als je daarmee alles on hold zet, dat je het relevante gesprek dan de komende tijd ook niet met elkaar gaat voeren. Dus: Is dat voor een deel proces? Antwoord: absoluut. Dat zit zeker ook in het proces.

De voorzitter: Ik heb nog een drietal vragen. Ik begin bij mevrouw Wesseling. U heeft geen vraag meer?

Er wordt gereageerd zonder microfoon.

De voorzitter: Oh, is al gesteld. Oké, dan ga ik naar ... Oké, vingertjes komen vanzelf. De heer Hanegraaff.

De heer Hanegraaff (CDA): Ik begrijp het punt van mevrouw Berghorst, maar de manier zoals we het nu gaan vormgeven... Dus dat we het... We stellen het niet vast, maar we – wat was de formulering ook alweer – nemen kennis van. Kijk, dan vind ik het een andere situatie, want wat je anders gaat krijgen is wel natuurlijk wat de heer Nijskens zei: zodra je inhoudelijk gaat amenderen of inhoudelijk moties gaat toelaten, dan openen we een doos van Pandora, want dan weet ik er ook nog wel een paar en dan weet iedereen er hier nog wel een paar. Dan gaan we dat stuk echt ongelooflijk ver katapulteren naar de toekomst. Kijk, eerlijk is eerlijk, de motie die mevrouw Smeets destijds heeft ingediend over economie, is wat ons betreft ook nog niet voldaan met dit stuk. Dus dat let ons niet om alsnog bij de Gedeputeerde die daarover gaat nog eens een keer te zeggen dat wij nog wel een uitgebreide visie op de economie willen die anders is dan wat hierin staat. Dat kunt u ook doen bij de Gedeputeerde die gaat over sociale zaken en zeggen: wij vinden het een prima mooi stuk wat GS hebben opgeleverd, alleen wij missen sociale zaken, wij willen van u alsnog een visiestuk over de toekomst.

De voorzitter: Komt u tot de vraag?

De heer Hanegraaff (CDA): De vraag is: Bent u het met me eens dat, als we op deze manier naar dit stuk gaan kijken en inhoudelijk gaan amenderen of moties gaan indienen, dat we dat dan allemaal gaan doen? Dus de vraag is eigenlijk aan mevrouw Berghorst.

De voorzitter: Nee, dat kan niet. U kunt vragen stellen aan de heer...

De heer Hanegraaff (CDA): Bent u dat met mij eens, Gedeputeerde?

Gedeputeerde Theuns: Ik had het niet beter kunnen verwoorden, mijnheer Hanegraaff. Dat is wel wat ik in ieder geval probeer aan te geven. En nogmaals: op heel veel terreinen die hierin ontbreken, kun je nog allemaal dingen toevoegen en dat moeten we ook vooral doen in dat gesprek. Dat gaan we ook met uw Staten en met de buitenwereld voeren.

De voorzitter: Goed, dan heb ik een vraag van mevrouw Smeets.

Mevrouw Smeets (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. De urgentie van deze samenlevingsvisie is volgens mij cruciaal, maar wellicht is het ook al de uitwerking van de toezegging die u net schetst, die waar mijnheer Van Caldenberg mee bezig is, die ons ook het inzicht geeft en dat dat het moment is om echt met elkaar te spreken over die samenlevingsvisie. En mijn vraag is of u het daarmee eens bent.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ja, ik denk dat dat een wezenlijk onderdeel daarvan is. En uiteindelijk ook weer niet het enige, maar wel een zeer wezenlijk onderdeel daarvan, absoluut.

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, ik heb nog één vraag, want met die verwoording die net werd aangegeven en de discussie die we hier hebben, denk ik dat – dat geldt in elk geval voor mij – met betrekking tot klimaat is dat ik ook heel graag wil dat die discussies die we met elkaar gaan voeren – waarvan ik ook aanneem dat wij daar ook onderdeel van zijn – dat die ook leiden tot een nieuwe toekomstvisie, een uitgebreidere misschien een andere. Maar dat hoor ik niet zeggen. Is dat ook de bedoeling dat er dan, dus naar aanleiding van al die gesprekken, een nieuwe toekomstvisie komt? Want dat helpt natuurlijk wel ook in deze discussie. Want als u zegt van: ja nee, dat zijn alleen maar discussies en dit blijft onze toekomstvisie, dan begrijp ik in elk geval voor het sociale deel deze discussie en dan zou ik hem ook willen aangaan voor klimaatverandering.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ik denk dat u daar uiteindelijk zelf over gaat. Dit College heeft nu een document opgeleverd. Dat hebben wij in ieder geval wel vastgesteld in het College. Wij staan er 100% als College achter dat we daar het gesprek over aan willen gaan. Of dat uiteindelijk leidt tot een andere toekomstvisie van uw Staten in een nieuwe periode of nog in deze periode – die weliswaar nog maar een jaar is – daar gaat u zelf over. Dus ik denk dat dat ook vooral, wat ons betreft, niet vooraf vastligt en dit is het proces voor de komende drie, vier jaar zoals het eruit moet zien. Ik denk dat dat juist een traject is dat we samen in willen gaan. En ik heb het in de eerste termijn gezegd: dat Plan van Aanpak willen wij samen als College met uw Staten ook vormgeven in die werksessie. Duidelijker kan ik het niet uitleggen.

De voorzitter: Goed, dan gaat u verder met uw

Gedeputeerde Theuns: Ja, ik was gebleven bij de vraag die nog openstond van D66, van mevrouw Wesseling. Ik vertaal hem even als: Heeft dit College dan concrete voornemens om delen van het provinciehuis naar Noord-Limburg te verplaatsen? Op dit moment is dit College daar niet mee bezig in ieder geval. Maar ik heb de wens goed gehoord. Het is denk ik een mooi onderwerp om op een ander moment nog eens bij de kop te pakken, maar wij zijn daar niet concreet mee bezig. Voorzitter.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, en misschien dus ook nog de tweede vraag. Dus er is die motie – ik heb dat nummer uitgesproken, maar ik heb hem nu even niet meer scherp – in ieder geval om een lobby te voeren richting het Rijk, om ook rijksdiensten naar Limburg te halen. Volgens mij is die lobby voeren iets wat uitstekend past in een gespreksleidraad, zoals we die hier vastleggen. Is dat nog een mooi haakje om wel nog iets aan toe te voegen? Volgens mij is dat al een concreet uitgewerkt idee waar deze Provincie al toe heeft opgeroepen.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ik ben zelf niet de primaire portefeuillehouder voor die motie, maar die gesprekken om te proberen om rijksdiensten hier naartoe te halen, dat is iets wat wij permanent nu al doen. En daar weet ik ook een aantal voorbeelden van waar in ieder geval andere collega's binnen het College heel druk mee doende zijn. En soms lukt dat en vaak lukt dat ook niet, maar dat loopt natuurlijk zeker. En dat staat los, wat mij betreft, van deze toekomstvisie.

De voorzitter: Gaat u verder met de beantwoording.

Gedeputeerde Theuns: Even kijken. Ik was dan bij de vragen en de opmerkingen die mevrouw Boven van de Partij voor de Dieren ook nog had, maar die gaan eigenlijk vooral over het nemen van de vrijheid. U had in ieder geval gewenst dat er meer vrijheid was genomen bij het formuleren van de visie. En ik vat het dan maar even op als opmerkingen die vooral zaten in dat ongemak bij het vaststellen van de visie. Die in ieder geval in uw ogen nog een aantal andere invalshoeken had mogen hebben, die er nu niet voldoende in staan. Ik hoop dat we met het herformuleren van dat beslispunt dat het College aan die opmerkingen tegemoet kan komen.

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dank u voorzitter. Nou, het ging ook over de vrijheid om te dromen en minder vanuit de huidige situatie te denken. En ik denk dat D66, mevrouw Wesseling, ook een aantal voorbeelden daarvan gaf. En ik had gewild dat dat ook bij de andere thema's het geval was. Het is toch wel heel erg... Naar mijn gevoel is het niet voor 2050, maar meer een visie voor over vijf of tien jaar, omdat 2050 zo ontzettend ver weg ligt en er zo ontzettend veel kan gebeuren. Maar dan zou je dat ook kunnen gebruiken om daar in meer vrijheid over na te denken. Dus ik wilde toch nog zeggen dat ik dat jammer vind.

De voorzitter: En wat is de vraag?

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Nou, of in de gesprekken die gevoerd gaan worden daar verder over gesproken wordt, om die vrijheid daar wel in proberen te nemen en niet te veel vast te zetten op zoals de huidige situatie is.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ja, die vrijheid is er wat mij betreft zeker. Ik denk dat eenieder ook juist de vrijheid moet hebben om, voor zover als die wil, dat daar in te brengen. Dat is nu precies ook de bedoeling. Dus het is niet bedoeld als dat u binnen de kaders van dit document moet blijven om het erover te hebben. Volgens mij is het juist wezenlijk dat er dingen aan worden toegevoegd en dat je ook andere invalshoeken tot je neemt en tot andere inzichten komt dan alleen hetgeen wat het College hier heeft opgeschreven. Dus wat mij betreft is dat ook de essentie dat je daar vrijheid bij neemt.

De voorzitter: Gaat u verder met de beantwoording.

Gedeputeerde Theuns: Mevrouw Mertens zei ook een aantal dingen over het beslispunt, maar u zei ook dat het misschien iets is voor VPPS. Ik denk dat dat een vraag is vooral voor uzelf en uw collega's, dus daar zal ik verder niks over zeggen. Mevrouw Smeets stelde nog de vraag hoeveel mensen daadwerkelijk betrokken zijn bij de totstandkoming. Dat zijn er echt honderden. En dat zijn niet alleen mensen die we ambtelijk of bestuurlijk hebben gesproken, dat zijn ook – en dat is toch wel even goed om te noemen – 200 straatgesprekken geweest die zijn gevoerd door het team. En daarbij is inderdaad expliciet gekozen, op het moment dat je op een markt gaat staan, om juist ook mensen uit de jongere generaties aan te spreken, omdat die nog het meeste van de toekomst gaan meemaken, statistisch genomen in ieder geval zou dat zo moeten zijn. Dus daarin is juist de keuze

gemaakt om vooral met jongeren het gesprek aan te gaan. Dus het is niet alleen een visie die op basis van data en achter het bureau tot stand is gekomen, maar juist ook al voor een deel in samenspraak met buiten. U stelde ook nog de vraag zeer terecht en ook een aantal andere fracties: Is daarmee de motie op het gebied van de economische visie helemaal afgedaan? Nee, zeker niet. Er komt ook voor het einde van het jaar... Vanuit collega Satijn wordt daar nog aan een product gewerkt en dat staat ook nog steeds in het uitvoeringskader onder andere. Daar mag u met hem in gesprek over wat daar wel en niet allemaal in moet staan. Want ik hoor dat u daar zeker een opvatting over heeft en dat is ook hartstikke goed. De heer Zeedzen vroeg mij om een reflectie, maar ik was net even met mijn buurman in gesprek en ik ga eerlijk bekennen dat ik dus niet heb meegekregen waarop hij een reflectie van mij vroeg. Dat maakt het moeilijk te reflecteren.

De voorzitter: Mijnheer Zeedzen.

De heer Zeedzen (BBB): Nou, op alles. Nee, grapje. Nee, dat gaat over de integraliteit tussen het Brightlands Future Fund en het stuk dat we vandaag bespreken, dat we nu onafhankelijk van elkaar bespreken. En u heeft dat net al aangehaald, maar ik zie daar wel duidelijk een kruisverband, want die twee moeten elkaar gaan versterken. Dus hoe het College daarop reflecteert.

De voorzitter: De heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ik denk, net zoals met alle stukken die uw Staten gaan bespreken, dat daar een link met dit stuk te maken valt. En ik denk dat er in ieder geval in dit document een aantal dingen staat over de economie en wat daarvoor nodig is en dat, wat dit College betreft in ieder geval, het dus van wezenlijk belang is dat ook de Provincie ... Los van alle dingen die we al doen: meer dan € 800 miljoen investeren in onze campussen. Dat wij het van wezenlijk belang vinden om nog meer in onze economie te investeren en dat wij dat ook in lijn vinden met een aantal moties die daarover in Provinciale Staten zijn ingediend. Maar daar gaat u vanmiddag met collega Satijn het gesprek, volgens mij, over aan. Maar zit daar een connectie tussen? Ja, het zou zeker niet goed zijn als dat niet zo was. Ter reflectie. Dank in ieder geval voor het halen van uw vraag en excuses dat ik hem gemist had. De heer Hanegraaff zei iets over het besispunt, net als de heer Nijskens. Volgens mij heb ik daar voldoende op gereflecteerd en in ieder geval een handreiking gedaan hoe we dat zouden kunnen oplossen. En tot slot dan de heer Van den Beucken die nog vroeg naar de brief van Noord-Limburg. Die zie ik ook als een aanmoediging van dit proces, maar wel met een aantal inhoudelijke aandachtspunten vanuit de regio en die brief zal ook op de agenda staan bij de BO Fysieke Leefomgeving dat ik met de regio heb in mei. Zeg ik even uit mijn hoofd. Daar zullen wij dan ook samen met de regio spreken over hoe wij de punten daarin zien en wat onze reflectie daarop is. En dat wordt natuurlijk weer allemaal netjes vastgelegd in de verslagen die daarover altijd weer in de richting van uw Staten komen. Dus u kunt dan na dat overleg ook zelf zien wat er besproken is en hoe daar vanuit de regio weer op gereageerd is. Ter duiding van wat wij daarmee zullen doen. Tot zover, denk ik, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Roemer heeft nog een aanvulling op deze ...

Gouverneur Roemer: Slechts een op het proces, wat ook terecht gevraagd is. Ik kan mij voorstellen dat in de sessie die we met PS hebben vooral over het Plan van Aanpak gesproken gaat worden, hoe we hier gezamenlijk mee naar buiten treden en wat uw wensen daarbij zijn om te voorkomen dat dat weer ergens tussen gepropt gaat worden. Dat dat is een heel goed plan dat samen gemaakt wordt

hoe Provinciale Staten met buiten het gesprek aan kunnen gaan, hoe we dat organiseren, waar we daar ruimte voor vrijmaken, hoe de onderwerpen zouden moeten zijn. Daar gaat u namelijk zelf over en dat is de grote winst om met dit stuk de gesprekken aan te gaan. En dan komen ongetwijfeld ook juist die onderwerpen naar voren waarvan u denkt dat er misschien wat meer in had mogen staan of wat meer benadrukt mogen worden. Die snap ik helemaal, maar dat is natuurlijk hét moment om die daar ook te agenderen en dat gesprek erover aan te gaan. En ik denk dat we daar goede afspraken over moeten maken in de sessie die met PS gehouden gaat worden.

De voorzitter: Dank u wel. Dan heb ik volgens mij één toezegging en misschien een tweede. De technische vragen worden in ieder geval voor 20 maart beantwoord. Dat was in de eerste termijn door de heer Theuns toegezegd. En dan heb ik dat beslispunt 1 wordt gewijzigd in de lijn met... Alleen weet ik dat even niet. Dat is ons even ontgaan.

Gedeputeerde Theuns: Ik stel voor: **dat de Gedeputeerde toezegt naar aanleiding van de bespreking in de commissie het beslispunt 1 te herformuleren en daarover binnen het College het gesprek aan te gaan en de Staten op de kortst mogelijke termijn een nieuw voorstel te doen toekomen.**

De voorzitter: Dank u wel. Dan hebben we dat zo genoteerd. Dan gaan we bij handopsteken vragen: Het Statenvoorstel, is dit behandelrijp? Als u voor bent, graag uw handen omhoog. Met de toezegging. Ja, oké. En dan: Is het een bespreekstuk of hamerstuk? Bij hamerstuk graag uw handen. Massaal. Nou, dat is ook helder. Nou, dank u wel.

T9814 Gedeputeerde Theuns zegt toe de in de commissie gestelde technische vragen voor de behandeling van het Statenvoorstel in PS te beantwoorden.

T9815 Gedeputeerde Theuns zegt toe beslispunt 1 te herformuleren en binnen het college hierover het gesprek aan te gaan en de Staten naar aanleiding hiervan een nieuw voorstel te doen toekomen.